

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Klassiõpetaja õppekava

Reet Neimann

**ERINEVAL AJAL KOOLIKOHUSTUSE TÄITMISE ALUSTAMINE: ÕPETAJATE
ARVAMUSED SELLE KOHTA NING ERINEVAS VANUSES KOOLI ASTUNUD
ÕPILASTE TOIMETULEK 1. KLASSIS ÕPETAJATE HINNANGUTE PÕHJAL**

magistritöö

Juhendaja: Merle Taimalu, Ph D

Läbiv pealkiri: Erineval ajal koolikohustuse alustamine

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Merle Taimalu, Ph D

.....
(allkiri ja kuupäev)

Kaitsemiskomisjoni esimees:

.....
(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2013

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö pealkiri on: „Erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamine: õpetajate arvamused selle kohta ning erinevas vanuses kooli astunud õpilaste toimetulek 1. klassis õpetajate hinnangute põhjal“. Antud töö eesmärgiks on anda ülevaade õpetajate arvamustest erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta ja erineval ajal koolikohustust täitma asunud õpilaste toimetulekust 1. klassis klassiõpetajate hinnangute põhjal ning võrrelda erineval ajal alustanud õpilaste toimetulekut. Uuringus osales Eesti erinevatest piirkondadest 40 esimese klassi õpetajat. Nende seas viidi läbi ankeetküsitlus, milles nad avaldasid oma arvamust erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta ning andsid hinnangu erineval aja koolikohustust täitma asunud 117 õpilase toimetulekule esimeses klassis. Õpetajad andsid hinnanguid õpilaste toimetuleku kohta kaks korda õppeaasta jooksul: esimene kord sügisel ja teine kevadel.

Uurimustöö tulemustest selgus, et klassiõpetajad on rahul, kuna seadusest tulenevalt võib koolikohustuse täitmist alustada lisaks ettenähtud vanusele ka aasta varem või hiljem. Õpetajad on arvamusel, et nõustamiskomisjon on enamjaolt teinud õigeid otsuseid, sest varem alustanud ja koolipikendust saanud õpilased suudavad toime tulla 1. klassis.

Võrreldes õpilaste toimetulekut klassiõpetajate hinnangute põhjal selgus, kõigi kolme grupi (varem alustanud, normaalajal alustanud, koolipikendust saanud) õpilaste toimetuleku valdkondade vahel esineb statistiliselt olulisi erinevusi.

Märksõnad: *koolivalmidus, koolikohustus, koolikohustuse edasilükkamine, koolikohustuse varasem alustamine, toimetulek koolis.*

Summary

The title of this master thesis: Starting school at different age: teachers' opinions and evaluations of coping in children who entered school at different age during their first school year. The aim of this study is to give an overview of teacher's opinions about children who enter school at different age, how these children cope during their first year based on teachers' evaluations, and to compare coping of children who enter school at different age. 40 teachers of first grade from different regions of Estonia participated in the study. The questionnaire was conducted among teachers where they could give their opinions about starting school at different age and also evaluate coping of 117 pupils during their first school year. Teachers' evaluation was required twice a year, in autumn and in spring.

The study revealed that class teachers are satisfied with current situation which allows children to start school either one year earlier or later than fixed school starting age limit. Teachers are of the opinion that counselling committee has mostly made right decisions because children who started school either one year earlier or later can cope during their first school year. When comparing children's coping based on teachers' evaluations, it became clear that some statistically significant differences occur between coping of children in all three groups (starting earlier, starting later and with school extension decision).

Keywords: school readiness, school attendance, extension of school attendance, starting school earlier, coping with school

Sisukord

Kokkuvõte	2
Summary	3
Sissejuhatus	5
1. Uurimuse teoreetilised lähtekohad.....	7
1.1 Hariduse ja koolikohustuse mõiste ja olemus ning hariduse esimesed astmed	7
1.2 Koolikohustuse täitmise alustamise erinevad võimalused Eestis ja mujal maailmas	8
1.2.1 Koolikohustuse täitmise alustamine Eestis.....	8
1.2.2 Ülevaade koolikohustuse täitmise alustamisest mujal maailmas.....	11
1.3 Üleminek lasteaiast kooli	12
1.3.1 Koolivalmidus.....	12
1.3.2 Koolivalmiduskaart.....	14
1.3.3 Koolikohustuse edasilükkamise võimalikud põhjused.....	15
1.3.4 Varasema koolimineku võimalikud põhjused.....	16
1.3.5 Õpilaste toimetulek koolis vajaminevate oskuste osas.....	17
1.4 Varasemad teemakohased uuringud.....	19
1.5 Uurimuse eesmärgid ja uurimusküsimused	23
2. Metoodika.....	23
2.1 Valim.....	23
2.2 Mõõtevahendid	26
2.3 Protseduur	28
2.4 Andmetöötlusmeetodid.....	29
3. Tulemused	29
3.1 Õpetajate arvamused erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta	29
3.2 Õpetajate hinnangud erineval ajal alustanud õpilaste toimetuleku kohta 1. klassis	33
4. Arutelu	37
4.2 Töö praktiline väärtus.....	40
4.3 Töö piirangud ja soovitused edaspidisteks uuringuteks	40
Kasutatud kirjandus	42
Lisad.....	45

Sissejuhatus

Igal lapsel on koolitee alustamine pöördeliseks momendiks tema elus. Sageli räägivad pedagoogid ja lapsevanemad, et laps ei ole veel valmis alustama kooliteed. Tihti võib kuulda, et laps on juba kooliküps, ta võib varem kooli minna. Millal on siis õige aeg?

Eestis on koolikohustuslik laps, kes jooksva aasta 1. oktoobriks saab seitsmeaastaseks. Vastavalt „Põhikooli ja gümnaasiumiseaduse“ § 17 lõike 3 võib vanemate soovil esimesse klassi vastu võtta ka lapse, kes on jooksva aasta 30. aprilliks saanud kuueaastaseks. Sama õigusakti kohaselt võib lapsevanem nõustamiskomisjoni otsuse alusel panna oma lapse kooli ka 8-aastaselt. Seega võib Eestis laps kooli minna 6-8aastaselt ning koolikohustus kestab kuni põhihariduse omandamiseni või kuni 17-aastaseks saamiseni (Põhikooli ja gümnaasiumiseadus, 2010).

Koolikohustuslikku ikka jõudnud laste koolivalmiduse tase on ebaühtlane. Mitte alati pole kõik lapsed koolimineku ajaks jõudnud vajalikule tasemele (Kulderknup, 1999; Häidkind, 2005; Ots, 2008; Tamm, 2011). Koolikohustuse edasilükkamine tuleb kõne alla, kui laps ei ole oma tervisest tulenevalt saavutanud koolikohustuslikku ikka jõudes õpingute alustamiseks vajalikku valmidust. Vastupidiselt on võimalik kooli panna ka koolikohustuslikust east nooremast last.

Kas panna laps kooli 6-aastaselt, 7-aastaselt või 8-aastaselt? Sügisel sündinud laste vanematel tuleb tihti otsustada, kas laps asub koolikohustust täitma aasta varem või aasta hiljem? Sobiliku koolimineku aja kohta on viimasel ajal meedias palju arutletud. Sellel teemal on sõna võtnud mitmed valdkonna spetsialistid (H. Agur, L.Hirv, H.Kukemelk, T.Kruusimägi, A. Kukk, L.Leesi, M. Timakov ;) (Hirv, 2013; Kukk, 2013; Teder, 2013; Timakov, 2013) päevalehe Postimees väljaannetes. Välja on tulnud ideega, mille kohaselt võiksid poisid kooli minna aasta hiljem kui tüdrukud, (Leesi; Tamm, 2011). Vastupidisel arvamusel olijad poiste hilisemat koolipanekut ei poolda. Põhjenduseks toetutakse PISA uuringutele, mis näitavad, et mida varem lapsed süsteemset õpet ja kasvatust saavad, seda paremad on tulemused põhikooli lõpus. Jättes poisid aasta maha, tekitaks see süsteemse teguri, mis veelgi enam pärsib nende arengut (Agur, Kukemelk) (Teder, 2013). Elavat arutelu on tekitanud idee, et kooli võiksid minna kõik 6-aastased lapsed. Aasta võrra varem laste kooli saatmisega lüheneks kooliaeg 11 aastale, mis tooks kasu nii noorte elukäigule kui ka ühiskonnale üldisemalt (Vallik, 2012; Vilo, 2012; Timakov, 2013). Koolitee alustamine 7-aastaselt on praeguseks kujunenud ühiskonna normiks. Selle muutmiseks haridusteadlased praegu otsust ei näe. Kui kooliminekuiga hakatakse muutma, oleks nende sõnul vaja ümber vaadata ka õppekavad nii lasteaias kui ka kooli esimeses astmes (Hirv, Kukemelk; Kukk, 2013).

Töö autor ei leidnud Eestis läbiviidud uurimusi, milles oleks välja selgitatud klassiõpetajate hinnanguid ja arvamusi erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimalusest. Samuti ei leidnud autor uurimusi, kus oleks võrreldud erineval ajal koolikohustust täitma asunud õpilaste

toimetulekut 1. klassis. Kuna see teema on oluline õpilaste, õpetajate ja lastevanemate jaoks, peab autor antud magistritöö teema käsitlemist vajalikuks ja aktuaalseks.

Töö eesmärgiks on anda ülevaade õpetajate arvamustest erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta ja erineval ajal koolikohustust alustanud õpilaste toimetulekust 1. klassis klassiõpetajate hinnangute põhjal ning võrrelda erineval ajal alustanud õpilaste toimetulekut.

Käesolev uurimustöö jaguneb nelja ossa. Esimeses osas antakse ülevaade koolikohustuse mõistest ja olemusest, koolivalmidusest ning üleminekust esimeselt haridusastmelt teise, tuuakse välja varasema ja hilisema koolimineku põhjused. Kirjeldatakse koolikohustuse alustamise võimalusi teistes riikides ning tehakse lühiülevaade teemakohastest varasematest uurimustest. Peatüki lõpus esitatakse uurimuse eesmärgid ja uurimusküsimused. Teises osas tutvustatakse uurimuse läbiviimisel kasutatud andmekogumismeetodeid ning kirjeldatakse uurimisprotseduuri. Samuti antakse ülevaade uurimuse valimist. Kolmandas osas tuuakse välja uuringu tulemused ning neljandas osas arutletakse uurimuse tulemusi püstitatud uurimusküsimuste järjekorras.

1. Uurimuse teoreetilised lähtekohad

1.1 Hariduse ja koolikohustuse mõiste ja olemus ning hariduse esimesed astmed

Hariduse omandamine algab juba lasteaias, kus on see mängulisem kui koolis. Seejärel jätkub tõsine õppetöö erinevates haridusastmetes, selleks, et olla tulevikus haritud ja täisväärtuslik inimene.

Eesti Vabariigi haridusseadus § 2 lõige 1 määratleb haridust kui „õppeprogrammidega ettenähtud teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisnormide süsteemi, mida ühiskond tunnustab ning mille omandatust ta kontrollib“ (EV haridusseadus, 1992). Samas tuuakse välja hariduse tasemed Eestis, mille hulka kuuluvad ka alusharidus (§ 2 lõige 5 punkt 1) ja põhiharidus (§ 2 lõige 5 punkt 2). Igale haridustasemele on kehtestatud nõuded, mida nimetatakse haridusstandardiks. Riigi haridusstandardid esitatakse vastavate tasemete riiklikes õppekavades.

Hariduse liigituse järgi on esimeseks tasemeks alusharidus. Koolieelse lasteasutuse seaduse § 2 punkt 1 järgi (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999) on alusharidus teadmiste, oskuste, vilumuste ja käitumisnormide kogum, mis loob eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus ja koolis. Sama paragrahvi teine punkt klassifitseerib alushariduse rahvusvahelise standardi järgi põhiharidusele eelnevaks hariduseks. Teiseks hariduse tasemeks on põhiharidus. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 3 lõike 2 kohaselt on põhiharidus kehtestatud standarditega ettenähtud kohustuslik üldharidusmiinimum (Põhikooli ja gümnaasiumiseadus, 2010). Põhihariduse omandamine loob eeldused ja annab õiguse jätkata õpinguid keskhariduse omandamiseks. Haridussüsteemi korralduse põhimõtete (EV haridusseadus § 4 lõige 1) järgi peavad „riik ja kohalik omavalitsus tagama Eestis igatüüpi võimalused koolikohustuse täitmiseks ja pidevõppeks õigusaktides ettenähtud tingimustel ja korras“. Haridussüsteemi ülesehitus ning riigi haridusstandard loovad igatüüpi võimaluse siirduda ühelt haridustasemelt teisele (EV haridusseadus, 1992).

Koolikohustust hakati kehtestama seoses vajadusega elanikkonna üldisema harituse järele. Ka Eestis on sellel pikad ajaloolised traditsioonid. Liivimaa 1819. Aasta talurahvaseadus pani maksma koolisunduse, kohustades iga last, kui ta sellest vabastatud või haiguse tõttu takistatud ei ole, 10. eluaastast peale niikaua koolis käima, kuni tal on küllaldaselt teadmisi. Vastasel korral määrati vanemaile, hooldajatele või peremehele viis kopikat trahvi iga puudunud päeva eest vallakassa heaks (Andresen, 1995).

Tänapäeval sätestab Eesti Vabariigi põhiseaduse § 37 igatüüpi õiguse haridusele. Õigusega haridusele kaasneb ka kooliealiste laste kohustus õppida seadusega määratud ulatuses üldhariduskoolis, kusjuures riigi ja kohaliku omavalitsuse üldhariduskoolides peab see olema

tagatud õppemaksuta. Laste hariduse valikul on otsustav sõna vanematel. (EV põhiseadus, 1992). Seaduse kohaselt on koolikohustus kohustus osaleda kooli päevakavas või individuaalses õppekavas ettenähtud õppes, täita õpiülesandeid ning omada teadmisi ja oskusi oma võimete kohaselt (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010).

1.2 Koolikohustuse täitmise alustamise erinevad võimalused Eestis ja mujal maailmas

1.2.1 Koolikohustuse täitmise alustamine Eestis.

Kuigi põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse kohaselt on koolikohustuslik isik, kes on saanud enne käimasoleva aasta 1. oktoobrit seitsmeaastaseks, tuleb ette olukordi, kus nimetatud tähtaeg ei arvestata ning laps alustab kooliteed varem või hiljem. Kas panna laps kooli kuue-, seitsme- või koguni kaheksa- aastaselt? Enamikul vanematest sellist küsimust ei teki. Laps läheb kooli siis, kui saab seitsmeaastaseks. Eestis on see alati nii olnud, välja arvatud mõned eksperimendid näiteks 1980. aastatel (Tamm, 2011 lk 24). Seadusandlus on praeguseks kõik variandid reglementeerinud. Lapsevanematel on õigus oma last lisaks ettenähtud ajale kooli panna aasta võrra varem või taotlema lapsele koolipikendust.

Koolikohustuse täitmise edasilükkamine

Koolikohustuslik isik, kes terviseseisundist tulenevalt ei ole koolikohustuslikku ikka jõudes saavutanud õpingute alustamiseks vajalikku koolivalmidust, võib nõustamiskomisjoni soovitusel asuda koolikohustust täitma ühe õppeaasta võrra hiljem. Koolikohustuse täitmise alustamise edasilükkamise taotluse esitab vanem nõustamiskomisjonile. Koolikohustuse täitmise edasilükkamise tingimuse ja korra kehtestab sotsiaalminister. Koolikohustuslik isik, kes terviseseisundist tulenevalt ei ole koolikohustuslikku ikka jõudes saavutanud õpingute alustamiseks vajalikku koolivalmidust, võib nõustamiskomisjoni soovitusel asuda koolikohustust täitma ühe õppeaasta võrra hiljem. Koolikohustuse täitmise alustamise edasilükkamise taotluse esitab vanem nõustamiskomisjonile. Koolikohustuse täitmise edasilükkamise tingimuse ja korra kehtestab sotsiaalminister. (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010).

Koolikohustuse täitmise edasilükkamist reguleerib sotsiaalministri vastavasisuline määrus. Nimetatud kord sätestab koolikohustuse täitmise edasilükkamise tingimused ning taotluse esitamise ja rahuldamise korra lastele, kes eelmise aasta 1. oktoobrist kuni jooksva aasta 30. septembrini (kaasa arvatud) saavad 7-aastaseks. Vanem võib taotlema maakonna/linna nõustamiskomisjonilt lapse koolikohustuse täitmise edasilükkamist ühe õppeaasta võrra. Koolikohustuse täitmise edasilükkamise aluseks on lapse tervise seisund. Vastav taotlus rahuldatakse vaid juhul, kui selles ajavahemikus tagatakse vanema poolt lapse arenguks ja taastusraviks vajalik keskkond ning võimalus jätkata alushariduse omandamist kuni koolimine kuni („Koolikohustuse täitmise

edasilükkamise taotluse rahuldamise tingimused ja kord“ (2010).

Otsuse tegemisel arvestab nõustamiskomisjon arsti (perearst, lastearst, psühhiaater) tehtud kirjalikku otsust lapse tervise seisundi kohta. Koolikohustuse täitmise edasilükkamise aluseks perearsti või lastearsti otsuse alusel on järgmised tervisehäired:

- 1) äge haigus, kroonilise haiguse ägenemine või raskem trauma, mis vajavad pikaajalist (üle kuue nädala) haiglaravi viimasel aastal enne kooli astumist;
- 2) kõne ja keele arenguhäired (logopeedilise uuringu alusel);
- 3) neurootilised häired.

Koolikohustuse täitmise edasilükkamise aluseks psühhiaatri otsuse alusel on järgmised tervisehäired:

- 1) segatüüpi spetsiifilised arenguhäired;
- 2) pervasiivsed arenguhäired;
- 3) hüperkineetilised häired;
- 4) segatüüpi käitumis- ja tundeeluhäired;
- 5) suhtlemishäired;
- 6) neurootilised häired

Vanem (eestkostja) peab esitama nõustamiskomisjonile:

- 1) avalduse;
- 2) lapse sünnitunnistuse koopia
- 3) arsti kirjaliku otsuse (väljavõtte tervisekaardist ja ravi/taastusravi plaani);
- 4) koolieelses lasteasutuses või ettevalmistusrühmas käiva lapse kohta pedagoogi poolt koostatud iseloomustuse;
- 5) vajadusel koolieelses lasteasutuses või ettevalmistusrühmas käiva lapse joonistustööd

Vanem (eestkostja) saab nõustamiskomisjonile esitada avaldust alates jooksva aasta 1. märtsist.

Lõpliku otsuse lapse koolikohustuse täitmise edasilükkamise kohta teeb nõustamiskomisjon hiljemalt 31. augustiks ja teavitab sellest kirjalikult lapse elukohajärgset valla- või linnavalitsust ning vanemat (eestkostjat). (Koolikohustuse täitmise ..., 2010).

Tamm (2011, lk 24) on väitnud, et „arvestades poiste ja tüdrukute arengutempo erinevust koolieelses eas, võiks poiste koolimineku aeg olla käesoleva aasta 1. mai ja tüdrukutel 1. oktoober“.

Koolikohustuse täitmise varasem alustamine

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) sätestab võimaluse alustada kooliteed koolikohustuslikust east nooremale lapsele. Vanemate soovil võib esimesse klassi vastu võtta lapse, kes on jooksva aasta 30. aprilliks saanud kuueaastaseks. Vanema taotlusel peab vald või linn tagama

võimalused põhihariduse omandamiseks elukohajärgses koolis koolikohustuslikust east nooremale lapsele, kui nõustamiskomisjon või lasteasutus, kus laps käib, on hinnanud lapse koolivalmidust ja soovitanud kooli õppima asumist ning vanem on valla- või linnavalitsust õppima asumise soovist teavitanud enne käimasoleva aasta 1. maid. Kui vanem teavitab valla- või linnavalitsust õppima asumise soovist pärast käimasoleva aasta 1. maid, võib elukohajärgne kool võtta selle lapse õpilaseks vastu vaba õppekoha olemasolul koolis (Põhikooli ja gümnaasiumiseadus, 2010).

Ülevaade nõustamiskomisjonide otsustest Eestis

Alljärgnev tabel kajastab maakondade nõustamiskomisjonide poolt viimase kolme õppeaasta arvestuses koolikohustuse täitmise edasilükkamise ning ealiselt varem koolikohustuse alustamise rahuldavad otsuseid. Andmed ealiselt varem koolikohustuse alustamisest pärinevad alates 2011. aastast, kuna alates nimetatud ajast sai last varem kooli panna nõustamiskomisjoni otsusega.

Tabel 1 *Maakondade nõustamiskomisjonide otsused 2009-2011* (aluseks töö autori personaalne kirjavahetus maakondade nõustamiskomisjonidega, 2012).

	2009	2010	2011	
maakond	koolikohustuse täitmise edasilükkamine	koolikohustuse täitmise edasilükkamine	koolikohustuse täitmise edasilükkamine	koolikohustuse alustamine ealiselt varem
Harjumaa	5	4	4	-
Hiiumaa	5	4	4	-
Ida-Virumaa	6	3	7	4
Jõgevamaa	13	13	16	5
Läänemaa	5	1	6	-
Lääne-Virumaa	41	23	28	-
Pärnumaa	36	46	46	30
Raplamaa	10	8	11	3
Tallinn	78	111	103	13*
Tartumaa	11	17	12	-
Saaremaa	12	13	11	2
Valgamaa	13	13	7	-
Viljandimaa	12	13	1	1
Kokku	247	269	256	58

* Komisjon andis oma kooskõlastuse enne koolikohustuslikku iga kooliminekuks 13 korral. See ei ole aga tegelik varem kooliteed alustanud laste arv, sest Tallinnas lepitati kokku, et nõustamiskomisjoni otsuse peavad esitama vaid kodused lapsed.

1.2. 2 Ülevaade koolikohustuse täitmise alustamisest mujal maailmas.

Taltsi, Sikka ja Kukke (2010) sõnul on koolitee algusaeg riigiti üsnagi erinev, sisaldades pingeid ja dispuudi algeid, mis on seotud laste edasiste hariduslike võimalustega. Enne koolikohustuse algust on aga paljudes riikides oluliseks haridusetapiks alusharidus. Mõnedes riikides on varases lapsepõlves pakutavad haridusprogrammid mõeldud 3-6-aastastele lastele, teistes riikides on see iga aga kitsam (nt. ainult 5- aastastele lastele).

Kõige rohkem on Euroopas riike, kus koolikohustus algab 5-6 aastast algkooliga. Kolmes Põhjamaas (Taani, Soome, Rootsi) ning Venemaal ja Poolas ei ole kooliskäimine kohustuslik enne 7. eluaastat, mis teeb riigid sarnaseks Eestiga. Samas vanuses kooli minna on kohustus ka Brasiilia ja Filipiinide lastel. Iirimaal ja Hollandis käivad lapsed „laste klassis“ ehk meie mõistes eelkoolis mõnel juhul juba 4. eluaastast alates. Ungaris peavad alates 5. eluaastast lapsed osa võtma üritustest koolis, mis valmistavad neid ette kooliskäimiseks. Austrias, Iirimaal, Itaalias, Portugalis, Norras, Poolas, Taanis, Sloveenias, Slovakkias, Tšehhis, Saksamaal ja Hispaanias hakkab koolikohustus kehtima 6-aastaselt (Kirch, 2009; Lang, 2002).

Hollandis peab laps hakkama koolis käima alates esimesest koolipäevast, mis järgneb tema viieaastaseks saamise sünnipäeva kuule. Kreeka ja Ungari koolikohustuse vanus algab 5. eluaastast. Leedu kohustuslik kooliskäimine algab 7-aastaselt, või varem, kui laps on kooliküps. Lätis on alates 2002. aastast kohustuslik ka kooli-eelne õpe 5-6 a vanustele lastele. Alates 7. eluaastast on kohustuslik õppida põhikoolis. Paljud õpilased Inglismaal ja Wales'is alustavad õpinguid algkooli nn vastuvõtuklassides juba 4-aastaselt. Soome ühtluskoolis võib õppida vanuses 7-16-aastaselt. Põhihariduse õppekava maht on üheksa aastat, mille lõpetavad peaaegu kõik õpilased üldhariduskoolis. Soome haridussüsteem sarnaneb kõige enam Eesti haridussüsteemile (Kirch, 2009;).

Teadusartiklis „Alghariduse tõlgendustest erinevates haridussüsteemides“ (Talts, Kukke, Sikka, 2009) tuuakse välja vanuselised piirid koolikohustuse alustamisel erinevates riikides. USA-s Texases lähevad 5-aastased lapsed algkoolides töötavatesse lasteaedadesse, esimene algkooliklass algab 6-aastaselt ja kestab 10. või 11. eluaastani (De Voogd, 1998 Talts, Kukke, Sikka, 2009 järgi). Hong Kongis alustavad lapsed algkooliga 6-aastaselt, kuid paljud neist on juba kolm aastat lasteaias käinud (Adamson, Morris, 1998). Lõuna- Aafrika algkoolides on olukord keerulisem. Mustanahaliste õpilaste algkoolid Põhja- Transvaalis võtavad õpilasi esimesse klassi 6.-10. eluaastani (Pell, 1998), algkool lõpetatakse 12.-17. eluaasta vahel. Selline lai vanusegrupp kombineerituna suurte klasside (üle 70 õpilase) ja minimaalsete ressurssidega annab võrreldes Lääne-Euroopa riikides valitseva olukorraga täiesti erineva pildi (Talts, Kukke, Sikka, 2009).

Ülaltoodust on selge, et nii alushariduse korraldus kui ka kooliiga on riigiti erinevad, kuid laste koolikohustus algab 5-7-aastaselt. Statistikaameti andmetel käib Eestis lasteaias üle 90% 5-6-aastastest lastest. Kuigi meil ei ole alusharidus kohustuslik, võib siiski öelda, et rõhuv enamik eelkooliealistest lastest omandavad alushariduse koolieelses lasteasutuses. Mujal maailmas, näiteks Hollandis arvestatakse meie mõistes lasteaias viimane rühm ja eelkool juba kooli arvestusse (Kirch, 2009). Meie lastelaste tegevused lasteaias, on väga sarnased sellele, mida tehakse samavanuste lastega Hollandi koolis. Meie nimetame seda lasteaiaks, nemad kooliks.

1.3 Üleminek lasteaiast kooli

1.3.1 Koolivalmidus.

L. Vögotski (Kukk, 2010) nimetab lapse keskkonda mikrosüsteemiks, millel on oma spetsiifilised jooned. Üleminekul lasteaiast kooli kahe erineva mikrosüsteemi mõjud integreeruvad. Mida tugevam on side kahe süsteemi vahel, seda jätkusuutlikum on lapse areng, s.t mida teadlikumalt ja järjepidevamalt keskendutakse lapse ealiste ja ümbritsevast keskkonnast tingitud muutuste arvestamisele, seda kindlamalt näeme lapse arengu muutumist ja suutlikkust mitmekülgset arendamisel.

Koolivalmidus on valmisolek minna üle mänguliselt põhitegevuselt õpitegevusele. Selle saavutamiseks on vaja kindlustada lapsele soodne kasvukeskkond ja pakkuda võimalusi lapse enda aktiivseks tegutsemiseks (Kulderknup, Neare, 1999; Tamm, 2011). Koolivalmidus kujutab endast terviksüsteemi, kuhu kuulub nii vaimne, kehaline kui sotsiaalne areng. Hoiakutel, mille õpilased on omandanud enne kooliminekut, on suur mõju nende valmisolekule õppimiseks ehk õpivalmidusele (Lindgren, Suter, 1994). Lapse bioloogilise küpsuse põhjal saab mõningal määral otsustada tema koolivalmiduse üle. Bioloogiline vanus aga ei lange alati kokku vaimse vanusega ning alati ei ole kõik lapsed koolimineku ajaks jõudnud vajalikule bioloogilisele ja vaimsele tasemele (Neare 1999).

K.Indre peab koolivalmiks last, kellel on kujunenud arusaamine korraldustest, püsivus ja keskendumisvõime, tähelepanu omadused, vastav taju tase, silma ja käe tegevuse koordineerimine ning tugevad käelihased. H. Liimets nimetab kooliküpsuks last, kelle füüsiline, psüühiline ja sotsiaalne arengutase võimaldab teda kooli esimeses klassis süstemaatiliselt õpetada ja kasvatada (Viher, 2002).

Iga lapse areng on individuaalne nii tempos kui teatavate tasemete saavutamises. Õpingute alustamine sujub tõrgeteta, kui lapse arengut on jälgitud ja suunatud sünnist saati. Koolimineku ajaks on laps läbinud ühe olulisemaid perioode oma eluteel ning eelnenud aastate jooksul on pandud alus isiksuse kujunemise järgmisele arenguetapile. Koolitee alustamine toob lapse ellu suuri

muutusi ja on väga oluline, et see algus oleks võimalikult sujuv ning ilma tõrgete ja tagasilöökideta (Tulva, 1987; Martinson, 1999). Koolivalmidust on tõlgendatud kui kompleksi lapse aktiivsusest, sotsiaalsest ja füüsilisest valmidusest õppida ning koolimineku ajaks omandatud teadmisi ja oskusi teatud valdkondades (Raudsepp-Alt, 2008).

M. Martinson on seisukohal, et valmisolek õpingute alustamiseks kujuneb samm-sammult kogu lapse koolieelse elu jooksul ning seda mõjutavad nii sünnapärase eeldused ja võimed kui ka kasvukeskkond, milles laps elab ja areneb, aga ka inimesed, kes temaga suhtlevad ja tema arengut suunavad. Seetõttu ongi kooli minevate laste kehalised ja vaimsed võimed, iseloomuomadused ning oskused väga erinevad (Kulderknup, 1999).

Enamik koolivalmidusest kirjutavaid autoreid (Gustavson, 2004; Kees, 1983; Kera, 2004; Neare, 1999; Niiberg, Linnas, 2007; Raudsepp-Alt, 2008; Sikka, 2009; Vahealu, 2008) eristab kolme koolivalmiduse aspekti: vaimset, sotsiaalset ning füüsilist koolivalmidust. Samuti on kõik autorid seisukohal, et laps peaks olema arenenud võrdsele kõigis koolivalmiduse aspektides. Vaimset koolivalmidust väljendavad lapse taju, mälu ning mõtlemise arengutase, tähelepanu- ja keskendumisvõime, lapse kõne areng ja omandatud teadmised ning oskused. Sotsiaalset koolivalmidust väljendavad emotsioonid ja tahe, motivatsioon ja enesehinnang, enesega toimetulek ja iseseisvus, ümbritsevaga kohanemine ja suhtlemisoskus. Füüsilist koolivalmidust näitavad lapse liikumisoskus ja koordinatsioon, üld- ja peenmotoorika ning tervislik seisund (Raudsepp-Alt, 2008). Kõiki lapse eeldatavaid oskusi kooliminekul kirjeldab Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008).

Kooli alustamise eelduseks loetakse valmisolekut õppida. Valmidust on defineeritud kahes mõistes: valmisolek õppimiseks (*readiness to learn*) ja valmisolek kooliks (*readiness for school*). Valmisolek kooliks tähendab, et indiviid peab suutma olla edukas ka tüüpilises kooli kontekstis. Valmidus kooliks hõlmab kindlaid kognitiivseid ja keelelisi oskusi. Valmisolek kooliks on omandatud siis, kui füüsiline, intellektuaalne ja sotsiaalne areng on piisav võimaldamaks lastel täita kindlaid koolikorraldusi. Valmisolek õppimiseks on arengutase, mis võimaldab kindlaksmääratud õppematerjali ning kindlat õppeainet omandada. Siia alla kuuluvad individuaalsed muutujad, nagu tähelepanu, motivatsioon, tervis, emotsionaalne küpsus, intellektuaalsed võimed. Koolivalmidus ühendab need mõisted: valmisolek õppimiseks koos valmisolekuga teha seda klassiruumis. Ainult siis, kui lapsed on valmis õppima ja omandama seda, mida neile õpetada tahetakse, on võimalik jõuda positiivsete tulemusteni (Baker & Lewit, 1995; Lõoke & Saarits, 2004; Vahealu, 2008; Tamm, 2011).

Lang (2002) on väitnud, et kooliks valmis olekut ei saa kindlasti fikseerida täpse vanusega. See, kas laps on saanud koolivalmiks või mitte, pole tema sõnul niivõrd küsimus täpsest ajast, vaid

rohkem vanemate, õpetajate ja arstide otsustus. Nemad koos vaagivad, kas laps on motoorselt, hingeliselt, intellektuaalselt ja meditsiinilisest seisukohast valmis vastama koolis esitatavatele nõudmistele. Õige otsuse langetamine muutub üha raskemaks, sest paljude laste areng kulgeb väga ebaühtlaselt. Lang´i arvates on paljud kuueaastased tänapäeval intellektuaalsest juba väga terased ja nende kriitiline suhtumine maailma on tugevalt välja kujunenud, kuid sotsiaalne küpsus kui jõud ja püsivus on koolis õppimiseks veel kaugelt maas. Selles olukorras kasvab arvatavasti tendents hinnata kooliküpsuse üle otsustamisel intellektuaalset küpsust üle. Lang´i sõnul on aja nõuded laste suhtes mitmekordselt liiga kõrged; see räägib pigem hilisema, mitte varasema koolimineku kasuks (Lang, 2002).

P. Häidkind (2005) nimetab kvaliteetseks hariduseks seda, et igapähe on teistega võrdne võimalus saada õpetust, mida ta vajab ja on suuteline vastu võtma. Nüüdseks on välja töötatud, katsetatud ja kasutusel terve hulk võimalusi, et lapse arengutaset määrata. Seega on täiesti võimalik juba enne kooli hinnata nii lapse arengu mahajäämust kui ka andekust. Hindamistegevuse käigus selguvad lapse teadmised ja oskused, isiksuse iseärasused, arengu tugevad ja nõrgad küljed. Mida varem ja täpsemalt objektiivne hinnang antakse, seda paremad on lapse abistamise ja arenguväljavaated (Häidkind, 2005).

1.3.2 Koolivalmiduskaart.

Koolieelses lasteasutuses jälgitakse lapse arengut, mille alusel määratakse enne kooli lapse koolivalmidustase. Sujuvaks üleminekuks ühelt haridusastmelt peetakse tähtsaks lasteaiaõpetajate ja kooliõpetajate koostööd (Tulva, 1987; Raudsepp- Alt, 2008; Tamm, 2011).

Alates 2011.aastast antakse lasteasutuse õppekava läbinud lapsele välja koolivalmiduskaart, milles on kirjeldatud lapse arengu tulemused. Lapsevanem esitab koolivalmiduskaardi kooli, kus laps asub täitma koolikohustust (Koolieelse lasteasutuse seadus § 16 lõige5). Koolivalmiduskaardis on koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast lähtudes kirjeldatud lapse arengu tulemusi üldoskustes ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades. Selles tuuakse välja lapse tugevused ja arendamist vajavad küljed. Eelduste kohaselt peaks olema koolivalmiduskaart klassiõpetajale abiks lapse individuaalsuse ja arengu mõistmisel ning koostöö kavandamisel vanemate ja tugispetsialistidega (Peterson, 2011).

Koolivalmiduskaardi vajalikkus ja selle koostamine on õpetajate seas tõstatanud vastakaid arvamusi. Selle pooldajad näevad kaardi tähtsat ülesannet: Toetada lapse sujuvat üleminekut ühest haridusasutusest teise. Nende sõnul on mõne lapse individuaalset arenguteed kirjeldatud lausa viie õppeaasta jooksul. Lapse arengu toetamiseks on tehtud koostööd vanemate ja eriõpetajatega ning kahju oleks, kui senine töö jääks vaid pere teada ning klassiõpetaja peaks hakkama otsast peale,

jättes tähelepanuta lapse seni saavutatu eelmises haridusasutuses (Simanson, 2011).

Õpetajad, kes ei pea vajalikuks koolivalmiduskaardi olemasolu, arvavad, et lapse arengule hinnangu andmine lasteaia poolt mõjub nagu sildistamine. Nende sõnul pole häda midagi, kui hinnang lapse kohta on kiitev, kui aga negatiivse maiguga, on pinnas eelarvamuste tekkimiseks ja lapsest negatiivse kuvandi loomiseks õpetajal ja koolil juba varakult olemas. Samuti on õpetajad arvamusel, et maikuus kirjutatud andmed koolivalmiduskaardile ei pruugi septembris enam tõesed olla (Kuuskvere, 2011; Purka, 2011).

Lapsevanem on võtmeisik lapse koolivalmiduse kujunemisel, lapsele sobiva kooli valimisel ning koolikohustuse tagamisel. Selleks, et lapsevanem oma kohustustega paremini hakkama saaks, on oluline teda selles toetada ja valikute tegemisel nõustada. Lapse huvides on tähtis tihe koostöö erinevate osapoolte - kodu, lasteaed, kool – vahel (Raudsepp- Alt, 2008; Tamm, 2011).

Lapse kooli panemisel tuleb lähtuda ikkagi lapse tasemest, tervisest, tema sotsiaalsest, füüsilisest ja kognitiivsest valmisolekust ning muidugi mingil määral oskustest. Enne lõpliku otsuse langetamist on vaja igat juhtumit mitmekülgsest arutada ning sageli ka vanemaid täiendavalt nõustada. Lõplikult otsustab ikkagi lapsevanem. Enne peab ta aga üle saama oma hirmudest ning suutma lahutada lapse vajadused oma ambitsioonidest ja pere või isegi lasteasutuse survest, alles siis on tal võimalik teha lapse jaoks õige valik (Tamm, 2011).

1.3.3 Koolikohustuse edasilükkamise võimalikud põhjused.

Laste koolivalmidust välja selgitades võib ilmned, et laps ei ole veel kooliks valmis, kuigi tema vanus lubaks kooli minna. Sel puhul on tähtis õigeaegne abi, laste arengu spetsialistidepoolne suunamine ning pere toetamine. On mitmeid tegureid, mis võivad takistada lapsel koolivalmiduse saavutamist. T. Tulva (1986) on välja toonud neli sellist tegurit:

- Funktsionaalne ebaküpsus. See väljendub lapse halvas tervises, madalas tööjõudluses, kehalises ning motoorses arenematuses ja väheses liikumisaktiivsuses.
- Sensomotoorne mahajäämus. See väljendub lapse käe- ja sõrmeliigutuste halvas koordineerimises, käe ja silma nõrgas koostöös, vahendite abitus käsituses ning taju puudulikus arengus.
- Tagasihoidlik vaimne arengutase. See väljendub lapse taju, mälu, mõtlemise ja kontakteerumisvõime hälbena, konarlikus väljendusoskuses ja puudulikus kõne arengus.
- Sotsiaalne ebaküpsus. See väljendub lapse püsimatuses, väheses iseseisvuses, pidurdamatuses, kohanemiskeskustes ning hälbunud suhetes täiskasvanutega.

Lapse tervisliku seisundit arvestades saab nõustamiskomisjoni otsusel lapse koolikohustuse täitmise alguse ühe aasta võrra edasi lükata. Otsuse aluseks on eelkõige tervislik seisund ning spetsialistid, kellega tuleb nõu pidada, on arstid (Tamm, 2011).

Tamme (2011) sõnul on koostöö arstidega nende hõivatuse tõttu keeruline, neile tundub nõustamiskomisjoni puutuv kauge ja ebaoluline. Samas tõdeb ta, et laste- või perearsti valikud on siin üsna ahtakesed. Neid lapsi, kelle puhul saab rääkida terviseprobleemidest, on üksikuid. Enamasti kombineeruvad põhjustena kõnehäired, huvi puudumine vaimse tegevuse vastu ja sotsiaalsed probleemid ning ka sündimise aeg, eriti poistel (august, september). Kuuese poisi ja seitsmese tüdruku arengutase on kooli minnes märgatavalt erinev. Nõustamiskomisjoni töös tegutseva Tamme sõnul on kummaline, kui arst peab sotsiaalselt ja füüsiliselt ebaküpsele, teistest vähem võimekale lapsele koolikohustuse edasilükkamise taotlemisel tooma põhjenduseks neurootilisi häireid. Lihtsam on laste puhul, kellele on juba koostatud rehabilitatsiooniplaan, sest selle olemasolul nõuab seadus vanemalt plaani esitamist nõustamiskomisjonile. Kui laps vajab koolipikendust, on komisjonil vaja leida lapsele sobivad arengutingimused aastaks, mil ta peaks tegelikult käima juba koolis (Tamm, 2011).

1.3.4 Varasema koolimineku võimalikud põhjused.

Põhikooli ja gümnaasiumiseadusest (2010) tulenevalt võib lapsevanema soovil ja nõustamiskomisjoni otsuse alusel esimesse klassi vastu võtta lapse, kes on jooksva aasta 30. aprilliks saanud kuueaastaseks. Tavapäraselt on võimelised varem koolikohustust alustama nn andekad lapsed.

Lindgren ja Suter (1994) käsitlevad andekatena neid lapsi, kes väljapaistvate võimete tõttu suudavad saavutada silmapaistvaid tulemusi. Erivajadustega laste hulka kuuluvad andekad lapsed seetõttu, et ka nemad vajavad arengupotentsiaalide realiseerimiseks kasvukeskkonna kohandamist. Andekuse liigitusi on loodud nii üksikute psüühiliste protsesside (väga hea mälu, mõtlemise tase), üldvõimete (kõrge intelligentsus, loovus) kui ka ainevaldkondade (andekus muusikas, keeltes, matemaatikas) kaupa. Lisaks lapse sisemistele teguritele (tervis, temperament jm) püütakse arvesse võtta andekuse kujunemist toetavaid keskkonnategureid (kasvukeskkond, sh õppe- ja kasvatustegevused). Unt (2005) jaotab loomupärased anded nelja gruppi:

- intellektuaalsed (vaatlusvõime, mälu, mõtlemine, verbaalsed võimed jm),
- loovad (võime lahendada probleeme, originaalsus jm),
- sotsioafektiivsed (kaasaelamise võime, taktitunne, juhtimisvõime jm),
- sensomotoorsed (meelte, koordinatsiooni jm alal).

Varasemat kooliminekut kasutatakse juhul, kui laps on juba enne koolikohustuse eani jõudmist kooliküps ning niivõrd vaimselt arenenud, et koolikeskkond on tema edasise arengu tagamise oluliseks eelduseks. Kindlasti tuleks lisaks vaimsele kooliküpsusele tähelepanu pöörata ka sotsiaalsele, emotsionaalsele ja füüsilisele kooliküpsusele (Unt, 2005).

Austraalia endine õpetaja ja akadeemik Kathy Walker (2005) on avaldanud vastakaid arvamusi liiga varase koolimineku kohta. Autori arvates ei ole üldiselt aktsepteeritud arusaam, et laps on kooliküps siis kui ta oskab lugeda ja arvutada, üldse mitte õige näitaja. Neid oskusi saab ja võib ja peakski just koolis õpetatama. Kuna kõik lapsed on erinevad ning arenevad erinevas tempos, siis tuleks vaadata mitte seda, mida laps juba oskab või mida talle kodus on õpetatud ega ka mitte seda, kas ta koolis niinimetatud hakkama saaks (*coping*). Tähtsaim on vaadata seda, kui hea on tema kujutlusvõime, kuidas ta suudab iseendale püstitada küsimusi ja otsida lahendusi ning näidata üles initsiatiivi asjade lahendamiseks, omab kujutlusvõimet ning soovib tegutseda kas siis üksi või rühmana. Mõlemad on ühtviisi tähtsad, ka oskus üksinda asjade üle juurelda. Teiseks tähtsaks aspektiks on mängulisuse säilitamine ja mitte laskumine kuiva rutiini kohe pärast kooli alustamist, loominguline õpetamine. Austraalias alustab laps päris kooliga 5- aastaselt ning kõige paremini peaks teadma tema valmisolekut selleks eelkooliõpetaja ning nende arvamust tuleks rohkem küsida ning sellega ka rohkem arvestada. Seega on koolivalmidus rohkem kinni sotsiaalses ja emotsionaalses küpsuses ning seda ei saa mitte kuidagi kiirendada, see oleneb lapsest (Walker, 2005).

Ka Eesti vastava ala (nõustamiskomisjoni) spetsialistid on väljendanud vastupidiseid arvamusi. Peetakse mõistmatuks, miks tahetakse lühendada oma laste lapsepõlve aasta võrra, nõudes neilt sammupidamist aasta vanemate klassikaaslastega. Samas arvestatakse asjaolu, et iga vanem teab ja tunneb oma last kõige paremini. Täheldatakse, et muidugi on üle keskmise võimekaid, hästi arenenud, sotsiaalselt küpseid ja terveid lapsi, kelle puhul ei tehta takistusi vanema soovile laps varem kooli panna. Asjatundjate sõnul puuduvad sageli vanematel võrdlusvõimalused ning ei osata hinnata lastekollektiivi mõju lapse käitumisele. Oma last hinnatakse tegelikult tublimaks ja andekamaks. Lapse enesehinnangule tuleb see kasuks, kuid enesekriitikat võib liigne kiitmine uinutada (Tamm, 2011)

1.3.5 Õpilaste toimetulek koolis vajaminevate oskuste osas.

Juba lasteaias saab laps esimesed kogemused õppimisest ja tegutsemisest üksi ja grupis. Enne kooli lasteaiarühma töös ja tegevustes osalemine tuleb kindlasti kasuks hiljem koolis hakkama saamisele.

Maslow on kasutusele võtnud mõiste „toimetuleku süsteemid“ (*coping systems*), mis tähendab

kompleksseid oskusi, mis võimaldavad inimesel keskkonnaga kohanduda ning selles hakkama saada (Lindgren, Suter 1994, lk 552). Keskkonnaks, kus inimene peab kohanema ja hakkama saama on kogu ümbritsev- isikud, asjad, sündmused, nähtused jms, millega inimene igapäevases elus ja tegevustes kokku puutub. Ka kool on omaette keskkond. Õpilase jaoks on see paik, kus tuleb viibida hulk aastaid ning suurem osa päevast.

On tõdetud (Brotherus, Hytönen, Krokfors 2001, lk 147) et lapse tulevaste teadmiste arengu seisukohalt ei ole määrav, millal laps kooli läheb. Rohkem räägitakse kooli valmidusest vastu võtta eri arenguetappidel olevaid ja eri kultuuridest tulevaid lapsi ja toetada nende õppimist. Koolivalmiduse mõiste kõrvale on tõusnud õpivalmiduse mõiste. Tähtsaks peetakse, milline on lapse arusaam iseendast õppijana ja kuidas ta oskab ühendada uusi teadmisi varem õpituga. Väidetavalt saab laps koolis paremini hakkama, kui talle juba esiõpetuses on saanud osaks plaanipärane kasvatus, ta on saanud olla aktiivne ja tegevusest innustatud pedagoogiliselt pädevate täiskasvanute toel. Algõpetuse tähtsaks ülesandeks on õpetada lastele tööviise, õppimist ja koolilapseks olemist. Sisuliste teadmiste iseseisev tähtsus ei ole veel kuigi suur. Algõpetusel on kahene ülesehitus. Õpitavate materjalide abil õpivad lapsed alati midagi ka õppimisest, tööviisidest ja iseendast koolilapsena. Laps omandab koolilapse rolli ja õpib iseennast õppijana tundma koolitöös saadavate kogemuste kaudu (Brotherus, Hytönen, Krokfors, 2001, lk 110).

Põhikooli riiklik õppekava määratleb ära õppe ja kasvatuses rõhuasetused I kooliastmes. Esimeses klassis on õpetuse ja kasvatuses põhitaotluseks õpilaste kohanemine koolieluga, turvatunde ja eduelamuste kogemine ning valmisoleku kujunemine edasiseks edukaks õppetöök. Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, seetõttu diferentseeritakse õppeülesandeid ja nende täitmiseks kuluvat aega. Tähtis on, et igale lapsele pakutakse tema arengutaset, eelteadmisi ja vajadusi arvestav õpetus. Eduka õppimise eeltingimuseks on ka, et õpitav oleks õpilasele jõukohane, mitte liiga kerge ega raske (Kikas, 2005). Esimeses kooliastmes keskendutakse kõlbeliste tõekestupidamiste ning heade käitumistavade tundmaõppimisele ja järgimisele. Kujundatakse positiivset suhtumist koolis käimisesse ja õppimisesse. Keskendutakse õpiharjumuse ja -oskuste kujundamisele ning püsivuse, iseseisvuse ja eesmärgistatud töö oskuste ning valikute tegemise oskuste arendamisele. Rõhku pannakse eneseväljendusoskuse ja -julguse kujunemisele. Samuti põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sealhulgas üksteist toetavate ja väärtustavate suhete kujunemisele õpilaste vahel (Põhikooli riiklik õppekava, 2011).

T. Etti (2011) läbiviidud uurimuse tulemustele toetudes võib järeldada, et 1. klassis toimetulekuks on õpetajate ja lastevanemate arvates olulised mitme valdkonna oskused ja teadmised. Toimetulekuprobleemid 1. klassis on nii õpetajate kui ka vanemate arvates seotud motivatsiooniga, mis paneb last tegevusi lõpuni viima, olema algatusvõimeline ja iseseisev;

tegutsema aktiivselt, keskendunult ja püsivalt ning ennast pingutama ülesannete lahendamisel, et saada hakkama.

1.4 Varasemad teemakohased uuringud

Teadadaolevalt on koolivalmidust ja selle kujunemiseks vajalikke tingimusi uuritud erinevate pedagoogide, psühholoogide ja kasvatusteadlaste poolt (Häidkind, Kikkas, 2004; Kukk, 2010; Linnilä, 2006; Sharp, 2002). Uuritud on õpilaste arengut ja õppekava eesmärkide saavutamist üleminekul lasteaiast kooli õpetajate hinnanguil (Kukk, 2010). Mitmed uurimused kajastavad infot, millist mõju omab koolimineku iga laste tööde tulemustele, hinnetele (Fredriksson, Öckert, 2005; Talts, 2009), hariduslikele saavutustele ning hiljem tööturul hakkama saamisele (Black, Devereux, Salvanes, 2008; Linnilä 2006).

Uurimused varasema ja hilisema koolimineku põhjustest

Majia-Liisa Linnilä (2006) on oma uurimustöös keskendunud laste koolivalmiduse definitsiooni lahtiseletamisele ning ühes tema töö osadest analüüsitakse, millistel põhjustel on laste hulgas esinenud koolimineku edasilükkamist aasta või paari võrra. Ta möönab oma töös, et seni on laste koolivalmidust üsna vähe uuritud, kuid viimasel ajal pööratakse sellele õnneks üha rohkem tähelepanu ning seda paljudes riikides. Peamiseks uuringute läbiviimise põhjuseks ongi just teatud laste puhul rakendatud hilisem koolimineku. Oma uurimustöös keskendub Linnilä küsimustele, mismoodi need lapsed, kes on mingil põhjusel kooli läinud kas siis aasta hiljem või varem, saavad hakkama Soome üsna konservatiivse õppeprogrammi järgi õppimisel ning missugusena näidatakse lapse erandlikku koolimineku ühiskonna sotsiaalse konstruktsionismi valguses. Autor tutvustab aastakümnete jooksul muutunud käsitlust koolivalmiduse tähenduse kohta ning väidab, et viimasel ajal on lapse koolivalmiduse hindamine muutunud paindlikumaks ning sisaldab tunduvalt rohkem tegureid kui paar aastakümnet tagasi. Lisandunud on sotsiaalsed ja psühholoogilised tegurid, kuid seaduse järgi tuleb lapsel kooli minna siiski teatud vanuses. Selleks, et alustada kas varem või hiljem, tuleb lapsevanemal taotleda erandkorras koolimineku. Linnilä toob välja koolivalmiduse erinevad aspektid ning teeb ülevaate erinevatest psühholoogilistest testidest, mida erandliku koolimineku puhul koolivalmiduse määramiseks kasutatakse.

Oma uurimustöös leiab Linnilä, et laste erineva koolivalmiduse üheks aspektiks võib olla ka kogu pere koolivalmidus, ehk siis, milline on vanemate suhtumine ja toetus lapsele eriti just varasema koolimineku puhuks. Samuti väidab ta, et need lapsed, kes kooli aasta hiljem lähevad, vajavad samamoodi abi ja spetsiaalset juhendamist, et hakkama saada. Juhul, kui neile piisavalt tähelepanu ei pöörata, võivad nad hiljem õpiraskustesse sattuda. See, kui laps lihtsalt aasta kauem

kas kodus on või lasteaia käib, ei tee teda veel iseenesest koolivalmimaks. Üldiselt leiab ta, et laste individuaalsust tuleks rohkem arvestada nii koolivalmiduse kindlaksmääramisel kui koolis õpetamise ajal (Linnilä, 2006).

Caroline Sharp'i (2002) uurimuse kohaselt soovitatakse Suurbritannias laste varase kooliminekuuga soodustada laste arengut ning nende üsna varast kooli lõpetamist ning tööturule siirdumist. Kuna Suurbritannias peavad lapsed minema kooli tavaliselt sel aastal, mille jooksul nad saavad 5-aastaseks, siis tegelikult alustabki suur osa lapsi kooliteed hoopis 4-aastaselt. Muudes Euroopa riikides üsna tavapärasel praktikal, kus lapsed lähevad kooli aasta hiljem, kas siis lastevanemate või lasteaia soovitusel, Suurbritannias ei tunta (Sharp, 2002).

Uurimused erineval ajal kooli astunud laste toimetuleku kohta koolis

Eelnevalt kirjeldatud uurimus (Sharp, 2002) kajastab ka õpilaste toimetulekut koolis. Autor annab ülevaate erinevatest uuringutest, mis on läbi viidud esimese kooliastme laste hulgas Suurbritannias ning võrdlusena ka teistes Euroopa riikides, kus kooli minnakse aasta hiljem. Samas vanuses laste tulemused on neil lastel paremad, kes on läinud kooli hiljem ning tegelik kooliskäidud aeg on aasta või paar lühem. Üsna suur erinevus tulemustes on nende laste vahel, kes kooli minnes said 5-aastaseks alles suvekuudel ja kellel 5. eluaasta täitus juba eelmisel sügisel (Sharp, 2002). Üks põhiline argument varase koolimineku toetuseks on, et see annab tõuke lapse akadeemilisele arengule. Autori sõnul aga näitavad erinevad maailma ulatuses läbiviidud uuringud, et lugemisoskuse ja matemaatiliste võimete tulemused 9- ja 14-aastaste laste hulgas on paremad neil, kes on kooliteed alustanud hiljem. Seega ei oma väga varane koolimineku pikemas perspektiivis eelist laste ees, kes asuvad koolikohustust täitma hiljem. Erinevatele uuringutele viidates väidabki autor, et Suurbritannia laste väga varajane koolimineku ei ole kuidagi põhjendatud. Sellega ei kaasne paremad tulemused õpingutes, pigem pärsitakse lapse maailma avastamist omal moel, sundides teda rohkem paigal püsima ning akadeemilisi aineid omandama. Kuigi nad on omaealistest teiste riikide lastest, kes koolis veel ei käi paremad lugemises ja arvutamises, tasandub see vahe 8-ndaks eluaastaks, kui ka teised lapsed on vastavad oskused koolis omandanud. Autor teeb ettepaneku jätkata diskussiooni koolimineku vanuse paindlikumaks muutmisel ning vaadata üle väga noorte laste õpetamiseks kasutusel olevad meetodid (Sharp, 2002).

Waldorfpedagoogika dotsent Peter Lang (2002) kirjeldab ohtusid, mis võivad olla tingitud just koolikohustuse alustamise vales ajahetkest. Oma artiklis toetub ta erinevatele uurimustele (Gilmor & Uphoff, 1985; Klübner, 1988, viidatud Lang, 2002), mille põhjal toob autor välja järgmised tulemused. Uurimustest selgus, et hiljem (6,6 ja 7,3 eluaasta vahel) kooliläinud lastel on enamuses ja sagedamini keskmisest kõrgemad hinded kui nooremana kooliläinud lastel (kooli minnes

nooremad, kui 6,3 aastat). Hiljem alustanud lapsed saavutavad eksamitel keskmisest kõrgemaid tulemusi. On täheldatud, et ühe klassi varem kooli tulnud lapsed jäävad sagedamini istuma kui vanemad, kusjuures istumajäämine toimub alles kolmanda ja seitsmenda klassi vahel ning seda ei seostata enam liiga varajase kooliminekuiga. Samuti näitavad uurimused, et varem alustanud lapsi saadetakse sagedamini õpiraskuste diagnoosimiseks uuringutele ja neil diagnoositakse sagedamini ka õpiraskused kui hiljem kooliläinutel. Autorite sõnul on suurem osa psühhosomaatiliste haiguste põhjuseks just varases eas esitatud kõrgendatud nõudmiste tagajärg, eriti siis, kui need on aset leidnud emotsionaalsetes arengufaasides, milledest üks langeb just varasemasse kooliminekuikka (Lang, 2002).

Toetudes Rootsi rahvastiku ulatuslikele andmetele uurisid Fredriksson ja Öckert (2005), millist mõju omab koolimineku iga koolis ja tööturul hakkama saamist. Kas varases eas õppimine on tõesti produktiivsem? Uurimuse autorid annavad ülevaate Rootsi haridussüsteemist ning töö iseloomust lähtuvalt keskendutakse just nooremale kooliastmele. Koolimineku iga Rootsis on paindlik. Valdavalt alustavad kooliteed 6-7-aastased lapsed. Siiski esineb kooli astumist ka 5 või 10-aastasena, kuid see moodustab ainult 3% kogu kooliminevate laste arvust. Koolimineku iga kõigub tegelikult 6,8 ja 7,7 aasta vahel. Enamasti need lapsed, kes on sündinud pärast 1.jaanuari, lähevad kooli aasta hiljem ning on seega oma klassi kõige vanemad. Uurimusest järeldub, et nimetatud õpilased on ka koolis võimekamad kui need lapsed, kes lähevad kooli vahetult pärast koolikohustuslikku ikka jõudmist (Fredriksson, Öckert, 2005). Tulemused põhinevad erinevatel intelligentsustestidel, 6. klassi lõputestidel ja 9. klassi lõpuhinnete keskmisel näitajal. Uuringu teostajate arvutused näitavad, et kui koolimineku iga tõuseb ühe aasta võrra, tõuseb lõpuhinnete keskmine 6 protsendiühiku võrra. Sama suur on näitaja ka klassis saadavate hinnete puhul kooli hiljem alustanud lastel. Erandiks on kehaline kasvatus.

Uurimuse tulemustest selgub, et hiljem kooli minevad lapsed said koolis paremini hakkama ning siirduvad sagedamini kõrgema hariduse omandamise teele. Need lapsed, kes on pärit madalama haridustasemega peredest võivad hilisemast kooliminekest rohkem. Võrreldes varem ja hiljem kooli astuvate laste koolis edenemist, leiavad uurimuse autorid siiski, et rohkem kui kooliminekuiga kui selline, mõjutab lapse edukust siiski üleüldine koolivalmidus. Töö autorid tõstatavad ka küsimuse pisut teisiti: tähtis pole mitte see, kas laps on kooliks valmis, vaid kas kool on valmis laste jaoks, ehk kas kool on valmis õpetama nooremaid lapsi ühel moel ja vanemate laste puhul kasutama teistsuguseid õppemeetodeid? (Fredriksson, Öckert, 2005).

Black, Devereux ja Salvanes (2008) uurimus tugineb Norra rahvastiku andmetele. Uurimus näitab, millised on koolimineku ea mõjud pikemas perspektiivis, uurides laste IQ taset 18-aastasena, hariduslikke saavutusi ning tööst saadavaid sissetulekuid. Autorid toovad välja lapse varasema

koolimineku positiivsed küljed. Laps lõpetab kooli varem ja asub tööle varem, seega teenib kauem ja saab varem iseseisvaks. Varasem koolimineku tähendab, et lapsevanem teeb lapsega kodus rohkem tööd, kuna laps on klassis noorem. Negatiivse küljena nähakse seda, et noorem laps ei saa nii hästi õppimisega hakkama kui hiljem kooli läinud ja vanemad lapsed. Koolimineku vanuses võetakse arvesse lapse tegelikku vanust kuude kaupa. Kuna autoritel puudub informatsioon teiste laste vanuse kohta klassis, siis ei saa nad kindlalt väita, kas lapse tulemused sõltuvad pigem varasemast kooliminekest või tema suhtelisest vanusest võrreldes klassikaaslastega. Uurimusest selgub, et kõiki muutujaid arvesse võttes on varem kooli alustanud lastel 18-aastaselt veidi kõrgemad IQ tulemused. Põhjus arvatakse olevat faktis, et varem alustanud on kauem koolis käinud ning lisaks hõlmab IQ test suuremat hulka intelligentsust puudutavaid küsimusi kui tavaline koolitest. Hariduslikud saavutused on veidi kõrgemad hiljem kooliga alustanutel, kuid nende sissetulek hiljem töös jääb veidi madalamaks. See erinevus siiski taandub 30-eluaastaks. Seega väidavad uurimuse autorid, et koolimineku ea mõju pikemas perspektiivis on äärmiselt tagasihoidlik. Kuna Norras ei pea koolis käima mitte teatud vanuseni, vaid tuleb käia teatud arv kooliaastaid, siis pole vanematel põhjust ei viivitada ega kiirustada oma laste kooli saatmisega (Black, Devereux, Salvanes, 2008).

E. Kikase ja P. Häidkindi eestvedamisel viis 2003. aasta sügisel Riikliku Eksami- ja Kvalitatsioonikeskuse õppekavade osakond koostöös üleriigilise alushariduse ning algõpetuse nõukogu, Haridus- ja Teadusministeerium ning Tartu Ülikooli Õppekava Arenduskeskusega läbi koolivalmiduse ning õpilase arengu jälgimise pilootuuringu I osa. Sihtrühmaks olid tollel aastal kooliteed alustavad lapsed. Pilootuuringu II etapp viidi läbi 2004. aasta maikus samades koolides, osalesid samad õpilased ja õpetajad. Uurimuse eesmärgiks oli analüüsida laste arengut 1. klassis ning arengut mõjutavaid tegureid. Töö tulemusena selgus, et suhtlemis- ja mänguuskused ning motiveeritus korreleeruvad kõrgelt teadmistega. See kinnitab, et sotsiaalsed oskused ja kooliteadmised on seotud. Seega on koolis oluline tähelepanu pöörata õpilaste huvi ja seesmise motiveerituse tõstmisele ning suhtlemisoskuste arendamisele (Kikas, Häidkind, 2004).

Airi Kukk 'e (2010) doktoritöö üheks eesmärgiks oli välja selgitada milliseks on kujunenud õppijate toimetulek lasteasutuse lõpust kuni põhikooli I astme lõpuni. Uurimuse käigus sooviti teada saada, kuidas on toime tulnud lapsed, kes kooli alguseks olid õpitulemuste poolest hinnatud väga heaks, ning kuidas on kulgenud nende laste õppekava eesmärkide saavutamine, kelle hakkamasaamine oli hinnatud madalamaks. Uurimustulemuste analüüsi käigus selgus, et tüdrukud, kes olid lasteasutuse lõpetamisel hinnangute alusel tugevamate grupis, jäid 92,4% ulatuses tugevamate gruppi ka 1. klassis. Neist tüdrukutest, kelle õpitulemused olid lasteasutuses nõrgemad, saavutasid 1. klassi lõpuks häid tulemusi. Pooled nendest arvati tulemuste põhjal tugevamate

grupp. Samaealiste poiste tulemusi analüüsides selgus, et lasteaia lõpetamisel tugevamate gruppi hinnatutest jäi 1. klassi lõpetamisel tugevamate gruppi 82,6% . Lasteaia lõpetamisel õpitulemuste alusel nõrgemasse gruppi kuulunud poistest näitas 1/3 nii häid tulemusi, et nad hinnati õppekava eesmärkide saavutamiseks väga hästi toimetulevaks ning esimese klassi lõpetamisel kuulusid nad tugevamate gruppi (Kukk, 2010). Uurimus annab kinnitust ühealaste laste erinevast arenemise kiirusest.

1.5 Uurimuse eesmärgid ja uurimusküsimused

Käesoleva magistr töö uurimusliku osa eesmärgiks on:

anda ülevaade õpetajate arvamustest erineval ajal koolikohustuse alustamise võimaluste kohta ja erineval ajal koolikohustust täitma asunud õpilaste toimetulekust 1.klassis klassiõpetajate hinnangute põhjal ning võrrelda erineval ajal alustanud õpilaste toimetulekut.

Töö uurimusküsimused on:

- 1) Millised on klassiõpetajate arvamused erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta?
- 2) Milliseid eeliseid ja puudusi klassiõpetajad varasema ja hilisema alustamisvõimaluse kohta välja toovad?
- 3) Millised on erinevused erineval ajal koolikohustuse täitmisega alustanud õpilaste toimetuleku erinevates aspektides 1. klassis õpetajate hinnangute põhjal?

2. Metoodika

2.1 Valim

Käesoleva uurimuse valimiks on Eesti erinevatest piirkondadest 40-ne üldhariduskooli 40 esimese klassi õpetajat. Uurimuse käigus andsid klassiõpetajad hinnangu õpilaste toimetulekule 1. klassis ning avaldasid oma arvamust erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta. Õpetajate valikukriteeriumiks valimisse oli tingimus, et tema klassis õpiks uurimuse läbiviimise ajal vanuseliselte erineval ajal (varem alustanud, 7-aastaselt alustanud ja koolipikendust saanud) koolikohustust täitma asunud õpilasi.

Esmaseks valiku aluseks oli autori kirjavahetus (vt lisa nr 1) haridusosakondadega ja nõustamiskomisjonidega. Saadud info (vt tabel nr 1 , lk 11) põhjal võttis autor ühendust koolidega, kust uurimuse jaoks sobivaid, 2011/2012 õppeaastal 1. klassiga alustanud pedagooge leida.

Nimetatud meetodil saadi nõusolek 18 kooli 18 õpetajalt.

Ülejäänud valimisse sobivad õpetajad otsis autor ise erinevatest koolidest. Autor kirjutas 32 juhusliku kooli direktorile ja tutvustas oma uurimuse eesmärgi ning selgitas valimisse sobimise tingimusi. Valimisse sobis nendest 16 kooli 16 õpetajat. Tagasiside saadi veel 5 koolilt, kes teatasid, et nendel sobivaid ei leidu. Kahest koolist vastati, et ankeet on liiga mahukas ning õpetajad ei ole nõus seda täitma. Kirjale ei vastanud 13 kooli. Lõpuks veel üheks võimaluseks leida valimisse rohkem õpetajaid, saatis autor vastavasisulise info internetis leiduvatesse klassiõpetajate kodulehtedele (Klassiõpetajate Praktikakogukond, Klassiõpetajate Liit). Koordinaatorid edastasid info õpetajateni. Autorile vastas 7 õpetajat, kellest 6 sobisid valimisse. Seejärel võttis töö autor ühendust nende koolide direktoritega, et saada nõusolek uurimuse läbiviimiseks. Seega, valimi lõplik suurus on 40 klassiõpetajat. Tabelis 1 on toodud valimi kirjeldus vanuse, õpetajana töötatud staaži ja 1.klassi õpetamise kogemuse järgi.

Tabel nr 1. *Uurimuses osalenud õpetajate jagunemine vanuse, staaži ja 1.klassi õpetamise kordade arvu järgi (sagedused ja protsendid)*

	Õpetajate vanus		Staaž õpetajana			Õpetanud 1. klassi		
	Sagedus	%	Sagedus	%		Sagedus	%	
Kuni 29 a	1	3	1 -5 a	5	13	1 -2 korda	8	20
30 -39 a	15	37	6 -10 a	9	22	3 -4 korda	9	22
40 - 49 a	12	30	11 -15 a	1	3	5 -6 korda	15	37
50 – 59 a	11	27	16 -20 a	8	20	7 –8 korda	7	18
60 – 69 a	1	3	21 – 25 a	9	22	9 –10 korda	1	3
			26 -30 a	8	20			
Kokku	40	100		40	100		40	100

Kõik valimisse kuulunud õpetajad olid naised. Kõrgharidusega oli 33 ja kesk-eri haridusega 7 õpetajat. Nagu tabelis näha osales uurimuses kõige enam (15 (37%)) 30-39 aastaseid õpetajaid. Kuni 29 aastaseid ja üle 60 aastaseid osales kummaski vanusegruppides ainult 1 (3%). Õpetajate keskmine vanus 44,3 aastat (SD= 0,42).

Võrdselt 9 (22%) oli õpetajaid, kes koolis töötanud 21- 25 aastat ning 6- 10 aastat. Noori õpetajaid oli 5 (13%), kellel staaži 1-5 aastat. Õpetajana töötamise keskmine staaž 17,5 aastat (SD= 8,86).

Vastanutest kõige enam, 15 (37%) olid 1.klassi õpetanud 5- 6 korral. Esindatud oli ka üks õpetajatest (3%), kes õpetanud 9-10 korda. Õpetamise kordade keskmine oli 4,7 korda (SD= 2,14).

Tabelis 2 on välja toodud õpetajate jagunemine koolitüübi ja asukoha järgi.

Tabel 2. Vastanud õpetajate jagunemine koolitüübi ja asukoha järgi (sagedus ja protsendid)

	Kooli liik		Kooli asukoht			
	Sagedus	%	Linnas		Maal	
	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%
Lasteaed-alkkool	4	10	0	0	4	19
Alkkool	2	5	0	0	2	9
Põhikool	16	40	2	11	14	67
Gümnaasium	18	45	17	89	1	5
Kokku	40	100	19	100	21	100

Uurimuses osalesid enamjaolt gümnaasiumi 18 (45%) ja põhikooli 16 (40%) õpetajad.

Gümnaasiumidest 17 asusid linnas ja 1 maal. Põhikoolidest 2 linnas ja 14 maal. Lasteaed-alkkoolid 4 (10%) ja alkkoolid 2 (5%) asusid kõik maal. Õpilaste arv klassis keskmiselt 15,8 (S.D= 7,33).

Õpetajad täitsid ankeedid 2011.aasta sügisel 1.klassi astunud 117 õpilase kohta, kes jagunesid erineval ajal koolikohustust täitma asunud õpilaste gruppidesse. Tabelis 3 on välja toodud õpetajate poolt hinnanguid saanud õpilaste jagunemine alustamise aja ja soo järgi.

Tabel 3. Õpetajate poolt hinnanguid saanud õpilaste jagunemine koolikohustuse alustamise aja ja soo järgi (sagedus ja protsendid)

	Koolikohustuse alustamise aeg		Tüdrukud		Poisid	
	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%
Varem	40	34	40	68	0	0
Õigel ajal	37	32	16	27	21	36
Hiljem	40	34	3	5	37	64
Kokku	117	100	59	100	58	100

Varem ja hiljem koolikohustust täitma asunute gruppides oli võrdselt 40 (34%) ja normaalajal alustanute grupis 37 (32%) õpilast. Tüdrukute ja poiste osakaal, kelle kohta õpetajad hinnanguid andsid, oli praktiliselt võrdne (vt tabel 3). Tüdrukuid 59 ja poisse 58. Küll aga peab märkima seda, et varem alustanute seas olid esindatud ainult tüdrukud ja hiljem alustanute seas enamus poisid (3 tüdrukut, 37 poissi).

Varem alustanute laste keskmine vanus oli 6,83 aastat (SD=0,37), normaalajal alustanute keskmine vanus oli 7,07 (SD=0,23) ja hiljem alustanute keskmine vanus oli 8,16 (SD=0,91). Tabelis 4 tuuakse välja õpetajate poolt hinnanguid saanud õpilaste jagunemine alustamise aja, hariduslike erivajaduste ja tugiõppe rakendamise järgi.

Tabel 4. Õpetajate poolt hinnanguid saanud õpilaste jagunemine koolikohustuse alustamise aja ning hariduslike erivajaduste ja tugiõppe järgi (sagedus ja protsendid)

	HEV lapsed		Logopeedilist abi saavad		Õpiabi saavad		IÕK		LÕK	
	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%
Varem	0	0	4	8	0	0	0	0	0	0
Õigel ajal	4	14	15	30	4	14	1	7	0	0
Hiljem	24	86	31	62	24	86	13	93	3	100
Kokku	28	100	50	100	28	100	14	100	3	100

Hariduslike erivajadusega (HEV) õpilasi on õpetajate hinnangul kõige enam hiljem alustanute grupis 24 (86%). Sellest tingituna saavad ka nimetatud grupi õpilased teiste gruppidega võrreldes rohkem tugiõppe teenuseid: logopeedilist abi 31 (62%), õpiabi 24 (86%), individuaalse õppekava (IÕK) järgi õpivad 13 (93%) ja lihtsustatud õppekava (LÕK) järgi 3 (100%) hiljem kooli tulnud lastest. Varem alustanute grupis HEV õpilasi ei esine, kuid logopeedilist abi saab 4 (8%) lastest. Vanuselisel õigel ajal koolikohustust täitma asunud lastest on 4 (14%) HEV lapsed, kes kõik saavad ka õpiabi.

2.2 Mõõtevahendid

Uurimistöös on kasutatud andmekogumismeetodina struktureeritud ankeeti (vt lisa 2). Ankeet koosneb neljast osast: 1) andmed õpilase kohta 2) õpilase käitumine ja toimetulek (kas sügisel või kevadel) 3) andmed õpetaja enda kohta ja 4) õpetaja arvamused erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta.

Esimeses osa sisaldab küsimusi õpilase taustaandmete kohta (7 küsimust). Ankeedi teine osa koosneb seitsmesse valdkonda grupeeritud väidetest, millega hinnati konkreetse õpilase toimetulekut õppekava eesmärkidega. Nimetatud osa koostamise aluseks võeti A. Kukki doktoritöös (2010) kasutatud küsitlust õppekava eesmärkide saavutamise hindamiseks lasteaias ja põhikooli I astmes. Autori sõnul on tema koostööpartnerid Helsinki ülikoolist samalaadset ankeetküsitlust rakendanud ja ankeedi valiidsust kontrollinud Helsingis vastavat uurimust planeerides ja läbi viies. Ankeedid tõlgiti ning kohandati uurijate poolt, arvestades Eesti õppekavades esindatud ainest (Kukk, 2010).

Samuti võeti aluseks ka E. Kikase ja P. Häidkindi pilootuuringu (2004) kasutatud ankeeti, mis algselt koostati Soome teadlaste J. Hytöneni ja L. Krokforski poolt lapse õppimise ja arengu hindamiseks. Ankeedi kohandamise aluseks oli Alushariduse raamõppekava (1999) ja Põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekava (2002). Töö autor kohandas ankeeti, koostas väited lähtuvalt 1. klassi õppekavast ja selles kirjeldatud õpitulemustest ja pädevustest. Väited õpilase käitumise ja

toimetuleku kohta on jagatud valdkondadesse: 1) üldine käitumine 2) töövõime, õppimise oskused 3) õpioskuste juhtivad tasandid 4) suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse 5) suhtumine töösse ja õppitegevusse 6) kõne areng ja suhtlemine 7) õppeedukus.

Riikliku õppekava üldpädevustest lähtuvalt uuriti õpilase üldist käitumist (1. valdkond, 17 väidet). Õpipädevuste omandatust: individuaalse ja kollektiivse õppimise, õppimisvalmiduse ja motivatsiooni olemasolu, oma teadmiste suhestamine teiste inimeste looduga, teabe hankimise ning positiivse mina-käsituse olemasolu (2. ja 3. valdkond, 25 väidet). Tegevuspädevuste omandatust: suutlikkus näha probleeme ja neid lahendada, oma tegevusi kavandada, seada tegevuseesmärke ja näha ette oodatavaid tulemusi, valida tegevusvahendeid, tegutseda, hinnata oma tegevuste tulemusi; koostööoskused (4. ja 5. valdkond, 13 väidet).

Väärtus- ja enesemääratluspädevus: suutlikkus tajuda oma seotust teiste inimestega, oskus suhelda, hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohalt, aktsepteerida erisusi, suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, mõtestada oma tegevusi ja käitumist ühiskonnas (6. valdkond, 20 väidet). Kuna õpipädevused on integreeritud erinevate valdkondade vahel, võib mõni väide sobida mitmesse valdkonda. Õpetajad kasutasid õpilase käitumise ja toimetuleku kohta hinnangute andmisel Likerti 5-palli skaalat (1- üldse mitte rahul; 2- pigem mitte rahul; 3- ei oska öelda; 4- pigem rahul; 5- täiesti rahul).

Viimane, (7. valdkond, 8 väidet) kajastab õpilase ainealaseid teadmisi õpetaja hinnangul (väga hea, hea, rahuldav, nõrk, puudulik). Koostamise aluseks võeti A. Kukk e, L. Taltsi & M. Muldmaa (2009) uuringus kasutatud ankeedi osa: üldhinnangud lapse toimetulekule õppeainetes.

Ankeedi teise osa reliaablust kontrolliti Cronbachi alfabaga.

Tabel nr 5. Ankeedi teise osa valdkonnad, väidete arv ja reliaablused

Valdkonna nimetus	Väidete arv valdkonnas	Reliaablus
1. Üldine käitumine	17	0,963
2. Töövõime, õppimise oskused	15	0,957
3. Õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid	10	0,932
4. Suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse	6	0,774
5. Suhtumine töösse ja õppitegevusse	7	0,874
6. Kõne areng ja suhtlemine	20	0,929
7. Õppeedukus	8	0,884

Kolmas osa ankeedist sisaldab küsimusi õpetaja (6 küsimust) ja kooli (9 küsimust) taustaandmete kohta. Küsimused koostas töö autor ise, toetudes varasemates uuringutes kasutatud ankeetidele (Kikkas & Häidkind, 2004; Kukk, 2010; Mõttus, 2010).

Neljandas osas soovitakse teada saada õpetaja arvamusi erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta. Ankeedi nimetatud osa koosneb autori poolt koostatud väidetest (17 väidet) ja avatud küsimustest (4 küsimust). Vastajad kasutasid väidetele hinnangute andmisel Likerti 5- palli skaalat. Esimesele 5 väitele anti hinnanguid skaala (1- üldse mitte rahul; 2- pigem mitte rahul; 3- ei oska öelda; 4- pigem rahul; 5- täiesti rahul) ja järgnevale 12 väitele skaala (1- üldse mitte nõus; 2- pigem mitte nõus; 3- ei oska öelda; 4- pigem nõus; 5- täiesti nõus) järgi. Avatud küsimustele vastates pidi kirjeldama varasema ja hilisema koolimineku positiivseid ja negatiivseid külgi.

Uurimuses kasutati klassiõpetajate hinnanguid, kes puutuvad õpilasega kokku igapäevases õppekasvatustsentsis ja on hästi kursis lapse toimetuleku ning võimalike õpiraskustega. A. Kukk (2010) nimetab õpetajate hinnangut alati subjektiivseks arvamuseks. Seega võib õpetajate poolt antud hinnang olla töö tulemuste objektiivsuse hindamisel üheks ohu faktoriks. Samas toetub Kukk erinevate autorite S.Saliu' (2005), T. Smalli (2009) ja J. Toiskallio (1993) seisukohtadele, et subjektiivsuse mõju hindamisele ei saa vältida, kuid teadlik õpetaja suudab seda mõjufaktorit minimeerida ja oskab hinnata õppijate õpitulemusi. Õpetaja hinnangutele tuginedes peab usaldama õpetajat kui professionaali.

2.3 Protseduur

2011.a. oktoobri esimesel poolel viis töö autor läbi pilootuuringu, milles osales 15 õpetajat. Pilootuuring andis kinnitust, et ankeet sobib põhjuuringu läbiviimiseks ning ankeedis muutusi ei tehtud. Õpetajatel ei tekkinud ankeetide täitmisega probleeme. Käesoleva magistr töö empiirilise osa jaoks koguti andmeid kaks korda: sügisel ja kevadel, õppeaastal 2011/ 2012. Mõlemal korral koguti andmeid samade õpetajate (40) käest samade õpilaste kohta. Ankeedi II osa andmed koguti õppeaasta lõpul, 2012. aasta mais ja juunis. Töö autor instrueeris eelnevalt igat õpetajat, selgitades ankeedi täitmise nõudeid. Lepiti kokku, kas vastaja soovib täita ankeeti paberil või arvutis elektrooniliselt. Vastavalt valikule saatis töö autor ankeedi posti või e-posti teel. Elektrooniliselt soovisid 12 ja paberikandjal 28 vastajat. Kirjaga kaasa pandi margistatud tühi ümbrik, milles vastaja täidetud ankeedi tagastas. Ankeet oli anonüümne. Õpilased pandi õpetajate poolt nn koodide alla (vt lisa nr 2), mis oli vajalik selleks, et andmeid töödeldes võrrelda konkreetse õpilase sügise ja kevade andmeid. Õpetajatele ja koolidele lubati, et kogutud andmeid ei seostata konkreetse kooli ega isikutega.

Ankeedid tagastasid kõik õpetajad. Andmeid töödeldes selgus, et kolm õpetajat olid jätnud täitmata ühe uuritava grupi (õigeaegselt alustanud õpilase) kohta käiva küsimustiku. Seetõttu on

esialgselt planeeritud 120 õpilase hinnangute asemel 117 õpilase kohta.

2.4 Andmetöötlusmeetodid

Uurimuse andmete töötlemiseks kasutati andmetöötlusprogrammi SPSS 20. Valimi ja üldiste statistiliste tulemuste esitamiseks kasutati kirjeldavat statistikat (aritmeetiline keskmine, standardhälve, protsendid). Ankeedi reliaabluste leidmiseks kasutati Cronbachi alfa, mis näitas ankeedi usaldusväärsust tulemuste osas. Statistiliselt olulised seosed selgitati välja Spearmani korrelatsioonianalüüsi (*Spearman Correlation*) abil. Arvutati ka õpilaste toimetuleku erinevate valdkondade koondkeskmised. Erineval ajal koolikohustust täitma asunud õpilaste gruppide vaheliste erinevuste leidmiseks kasutati dispersioonanalüüsi (*One-Way ANOVA*) abi. Grupisestest erinevuste leidmiseks (kevad- sügis) kasutati paarisvalimite t-testi (*Paired-Samples T Test*).

Avatud küsimused koondati tabelitesse (vt lisa nr). Eelnevalt kodeeriti vastused sisust lähtuvalt kategooriate alla ja hiljem loendati vastused kokku. Tulemuste saamiseks kasutati kvantitatiivset sisuanalüüsi.

Andmete illustreerimiseks esitamiseks kasutati tabeleid.

3. Tulemused

Peatüki esimeses osas antakse ülevaade õpetajate arvamuste tulemustest erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimalustest. Teises osas kirjeldatakse õpetajate hinnangute alusel saadud tulemusi õpilaste toimetuleku kohta 1. klassis.

3.1 Õpetajate arvamused erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta

Alljärgnevatel väidetele abil saadi teada õpetajate üldisest arvamusest koolikohustuse täitmise võimaluste kohta. Tulemustest selgub, kuidas õpetajad hindavad seadustest tulenevaid koolikohustuse alustamise aspekte.

Tabel 6. Õpetajate arvamused erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimalusest (keskmised ja standardhälbed)

Väide	M*	SD*
Kui laps ei ole kooliküps, võib talle taotleda koolipikendust	4,50	0,51
Seadus lubab alustada koolikohustuse täitmist erineval ajal	4,38	0,49
Enamjaolt on nõustamiskomisjon teinud õige otsuse, et andnud lapsele koolipikendust	4,37	0,59
Enamjaolt on nõustamiskomisjon teinud õige otsuse, et lubada laps kooli varem	3,70	1,04
Kui laps on kooliküps, võib ta kooli panna aasta varem	3,42	1,22

*M - keskmine; *S - standardhälve

Koolikohustuse täitmise alustamise kohta käivate arvamuste osas sai pingereas esimese koha (kõrgeima keskmise) hinnangu väide *Kui laps ei ole kooliküps, võib talle taotleda koolipikendust*. See tulemus erines statistiliselt tabelis viimasel ($t = 6,49$; $p < 0,01$) ja eelviimasel ($t = 4,29$; $p < 0,01$) kohal olevatest valdkondadest. Teisel ja kolmandal kohal pingereas oleva väitega statistilist olulist erinevust ei ilmnunud ($p > 0,05$). Kõige viimase koha pingereas sai väide *Kui laps on kooliküps, võib ta kooli panna aasta varem*.

Tabel 7. *Kui rahul olete järgnevate väidetega, seoses erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamisega (vastanute protsent)*

Väide	Üldse mitte nõus	Pigem mitte nõus	Ei oska öelda	Pigem nõus	Täiesti nõus
Kui laps ei ole kooliküps, võib talle taotleda koolipikendust	0	0	0	50	50
Seadus lubab alustada koolikohustuse täitmist erineval ajal	0	0	0	62	38
Enamjaolt on nõustamiskomisjon teinud õige otsuse, et lubada laps varem kooli	0	12	35	23	30
Enamjaolt on nõustamiskomisjon teinud õige otsuse, et andnud lapsele koolipikendust	0	0	5	53	42
Kui laps on kooliküps, võib ta panna kooli aasta varem	5	25	12	38	20

Nagu tabelist näha, nõustusid võimalusega, et lapsele anda koolipikendust kõik õpetajad. Samuti on õpetajatest rahul, et seadus lubab alustada koolikohustuse täitmist erineval ajal. Nõustamiskomisjoni otsusega, et lapsele on antud koolipikendust, ollakse rohkem rahul kui otsusega, et laps lubada kooli varem.

Spearmani korrelatsiooni abil leiti vastaja staaži ja väidete vahelised seosed. Statistiliselt oluline negatiivne nõrk seos ($r = -0,19$; $p < 0,01$) oli vastaja töökogemuse ja väite *Seadus lubab alustada koolikohustuse täitmist erineval ajal* väitele vastamise vahel. Valdonna *Enamjaolt on nõustamiskomisjon teinud õige otsuse, et laps lubada varem kooli* väitele vastamises ilmnis statistiliselt oluline negatiivne seos ($r = -0,27$; $p < 0,05$) vastaja staaži ja väite vahel. Väitele *Enamjaolt on nõustamiskomisjon teinud õige otsuse, et andnud lapsele koolipikendust* ilmnis samuti oluline negatiivne seos ($r = -0,18$; $p < 0,05$).

Tabel 8. *Kuivõrd nõustute järgnevate väidetega, lähtudes oma kogemustest erineval ajal koolikohustuse täitmist alustanud õpilastega*

Väide	M*	SD*
Normaalajal alustanute seas on õpilasi, kes oleks vajanud koolipikendust	4,13	0,82
Koolipikendust saanud õpilased suudavad 1. klassis õppida teistega võrdselt	3,73	0,64
Koolipikendust saanud õpilased on normaalajal alustavate õpilastega võrdselt kooliküpsed	3,63	0,74
Õpetaja tööd ei muuda asjaolu, et õpilased on erineva vanusega	3,54	0,85
Vanus ei mängi rolli 1. klassi õpilaste toimetulekuks koolis	3,53	0,91
Koolipikendust saanud õpilased on enamjaolt erivajadusega	3,13	0,89
Varemalustavad õpilased on normaalajal alustavate õpilastega võrdselt kooliküpsed	3,10	1,06
Enamjaolt on varem alustanud õpilased edukad	3,08	1,14
Alusharidusasutusest saadud koolivalmiduskaart on mulle abiks õpilase kohta vajaliku info saamiseks	3,03	1,10
Varem alustanud on normaalajal alustanutest edukamad	3,00	1,00
Klassikomplektides on rohkem koolipikendust saanud kui varem alustanud õpilasi	2,75	0,93
Varemalustavad ja koolipikendust saanud õpilased on võrdselt kooliküpsed	2,55	0,85

*M – keskmine; *SD – standardhälve

Kõrgeima keskmise hinnangu sai väide *Normaalajal alustanute seas on õpilasi, kes oleks vajanud koolipikendust* ($M = 4,13$ $SD = 0,8$). Paarisvalimi T- testi tulemuste põhjal leiti et, kõrgeima keskmise hinnangu saanud väite ja seitsme väite vahel esineb statistiliselt oluline erinevus. Statistiliselt olulist erinevust esimesel ja viiendal kohal asuvate väidete vahel ei esinenud. Statistiliselt oluline erinevus esines alles esimese väite *Normaalajal alustanute seas on õpilasi, kes oleks vajanud koolipikendust* ja kuuenda väite *Koolipikendust saanud õpilased on enamjaolt erivajadusega* vahel ($t = 4,97$; $p < 0,01$).

Tabel 9. *Kuivõrd nõustute järgnevate väidetega, lähtudes oma kogemustest erineval ajal koolikohustuse täitmist alustanud õpilastega (vastanute protsent)*

Väide	Üldse mitte nõus	Pigem mitte nõus	Ei oska öelda	Pigem nõus	Täiesti nõus
Normaalajal alustanute seas on õpilasi, kes oleks vajanud koolipikendust	0	7	5	55	33
Koolipikendust saanud õpilased suudavad 1. klassis õppida teistega võrdselt	0	10	7	83	0
Koolipikendust saanud õpilased on normaalajal alustavate õpilastega võrdselt kooliküpsed	0	15	7	78	0
Õpetaja tööd ei muuda asjaolu, et õpilased on erineva vanusega	0	22	3	75	0
Vanus ei mängi rolli 1. klassi õpilaste toimetulekuks koolis	0	22	7	65	5
Koolipikendust saanud õpilased on enamjaolt erivajadusega	0	30	30	38	2
Varemalustavad õpilased on normaalajal alustavate					

õpilastega võrdselt kooliküpsed	0	38	27	22	13
Enamjaolt on varem alustanud õpilased edukad	0	45	18	22	15
Alusharidusastutusest saadud koolivalmiduskaart on õpetajale abiks õpilase kohta vajaliku info saamiseks	3	40	20	27	10
Varem alustanud on normaalajal alustanutest edukamad	3	37	25	30	5
Klassikomplektides on rohkem koolipikendust saanud kui varem alustanud õpilasi	5	40	32	20	3
Varemalustavad ja koolipikendust saanud õpilased on võrdselt kooliküpsed	3	60	17	20	0

Enamus õpetajatest on täheldanud, et normaalajal alustanud õpilaste seas on tihti õpilasi, kes oleksid vajanud koolipikendust. Suurem enamus vastanutest on kogunud, et koolipikendust saanud õpilased suudavad õppida teiste 1.klassi õpilastega võrdselt. Vastanud õpetajatest 30 (75%) on seisukohal, et nende tööd ei muuda asjaolu, kui õpilased klassis on erineva vanusega. Õpetajatest 9 (23%) on vastupidisel arvamusel. Vastanutest on üle poolte vastanutest nõus, et vanus ei mängi rolli 1. klassi õpilase toimetulekuks koolis.

Vastanud õpetajatest 16 (40%) on *pigem mitte nõus*, et lasteasutusest saadud koolivalmiduskaart on talle vajalik õpilase kohta info saamiseks. Õpetajatest 11 (28%) pidasid seda pigem vajalikuks ja 4 (10%) väga vajalikuks. Vastajatest 8(20%) puudus koolivalmiduskaardi kohta oma seisukoht.

Spearmani korrelatsiooni abil leiti vastaja staaži ja valdkondade vahelised seosed. Statistiliselt oluline negatiivne seos oli õpetaja töökogemuse ja väite *Enamjaolt on varem alustanud õpilased edukamad* ($r = - 5,01$; $p < 0,05$) väitele vastamise vahel. Samuti väite *Koolipikendust saanud õpilased suudavad 1. klassis õppida teistega võrdselt* väitele vastamisel ilmnes statistiliselt oluline negatiivne seos ($r = - 0,32$; $p < 0,05$).

Õpetajate arvamused varasema ja hilisema koolimineku plussidest ja miinustest

Tabel 10 kajastab sagedamini esinenud kategooriaid, mida õpetajad tõid esile avatud küsimustele vastates. Kuna paljud õpetajatest olid jätnud nendele küsimustele vastamata, on vastajate arvud siin väiksemad. Esines vastuseid, milles ei oldud selgelt välja toodud plusse ja miinuseid. (vt lisa nr 3). Varasema koolimineku positiivseid külgi kirjeldas 36 ja negatiivseid külgi 33 vastajat. Hilisema koolimineku positiivseid külgi kirjeldas 28 ja negatiivseid külgi 29 vastajat. Tabelis 10 on välja toodud kategooriate alla koondatud vastused ja vastanute arvu esinemissagedus.

Tabel 10. Õpetajate arvamused varasema ja hilisema koolimineku positiivsed ja negatiivsed küljed (kategooriad ja esinemissagedus)

Koolimineku aeg	Positiivse		Negatiivse	
	kategooria nimetus	Sagedus	kategooria nimetus	Sagedus
Varasem	arengu toetamine	15(36st)	vähene sotsiaalne valmisolek	9 (33st)
	säilib õpihuvi	6	füüsiliselt veel nõrk	7
	1.klassis ei hakka igav	4	raskused hiljem	5
	rühmakaaslastega koos kooli	3	lühike lapsepõlv	2
Hilisem	arengu toetamine	16 (28st)	füüsiliselt arenenum	10 (29)
	eduelamus	5	raskused hiljem	2
	sotsiaalne küpsus	3		

3.2 Õpetajate hinnangud erineval ajal alustanud õpilaste toimetuleku kohta 1. klassis

Leidmaks erineval ajal alustanud gruppide sügise toimetuleku ja käitumise valdkondade vahelisi statistiliselt olulisi erinevusi, viidi läbi sõltumatute valimite t- test, mille tulemused on esitatud kolmes alljärgnevas tabelis.

Tabel 11. Varem ja normaalajal alustanud õpilaste toimetuleku ja käitumise valdkondade sügise näitajad õpetajate hinnangute põhjal (keskmised, standardhälbed, statistiku väärtus, erinevuse olulisus)

Valdkond	Varem Sügis M* (SD*)	Normaalajal Sügis M* (SD*)	t*	p*
Üldine käitumine	4,0 (0,47)	3,5 (0,74)	3,67	0,00
Töövõime, õppimise oskused	3,4 (0,20)	3,6 (0,28)	- 5,13	0,00
Õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid	4,1 (0,94)	3,5 (0,91)	3,04	0,00
Suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse	3,1 (0,27)	3,3 (0,50)	- 2,44	0,02
Suhtumine töösse ja õppetegevusse	4,2 (0,68)	3,5 (0,98)	4,21	0,00
Kõne areng ja suhtlemine	4,3 (0,70)	3,9 (0,66)	2,70	0,00
Õppeedukus	4,6 (0,50)	3,8 (0,97)	4,34	0,00

*M - keskmine; *SD – standardhälve; *t – statistiku väärtus; *p – erinevuse olulisus

T-testi tulemuste põhjal leiti, et statistiliselt oluline erinevus esines kõigis valdkondades: *üldine käitumine, töövõime ja õppimise oskused, õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid, suhtumine töösse ja õppetegevusse, kõne areng ja suhtlemine, õppeedukus* (kõigil juhtudel $p < 0,01$) ja valdkonnas: *suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse* (sel juhul $p < 0,05$).

Viies valdkonnas: *üldine käitumine, õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid, suhtumine töösse ja õppetegevusse, kõne areng ja suhtlemine, õppeedukus* on õpetajate hinnanguil varem alustanud

õpilaste sügisesed tulemused kõrgemad kui normaalajal alustanutel ($p < 0,01$). Normaalajal alustanute näitajad on varem alustanutest kõrgem valdkondades *töövõime ja õppimise oskused* ($p < 0,01$) ja *suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse* ($p < 0,05$).

Tabel 12. *Varem ja hiljem alustanud õpilaste toimetuleku ja käitumise valdkondade sügise näitajad õpetajate hinnangute põhjal (keskmised, standardhälbed, statistiku väärtus, erinevuse olulisus)*

Valdkond	Varem Sügis M* (SD*)	Hiljem Sügis M* (SD)	t*	p*
Üldine käitumine	4,0 (0,47)	3,0 (0,61)	8,05	0,00
Töövõime, õppimise oskused	3,4 (0,20)	3,3 (0,36)	-0,23	0,81
Õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid	4,1 (0,94)	2,7 (0,67)	7,92	0,00
Suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse	3,1 (0,27)	3,0 (0,30)	0,84	0,39
Suhtumine töösse ja õppetegevusse	4,2 (0,68)	2,9 (0,80)	0,21	0,00
Kõne areng ja suhtlemine	4,3 (0,70)	3,5 (0,55)	0,21	0,00
Õppeedukus	4,6 (0,50)	3,6 (0,60)	0,72	0,00

*M - keskmine; *SD – standardhälve; *t – statistiku väärtus; *p – erinevuse olulisus

Varem ja hiljem alustanute võrdluses T-testi tulemuste põhjal võib öelda, et statistiliselt oluline erinevus esines viies valdkonnas: *üldine käitumine, õpioskusterakendamise juhtivad tasandid, suhtumine töösse ja õppetegevusse, kõne areng ja suhtlemine, õppeedukus* (kõikidel juhtudel $p < 0,01$), kus kõigis valdkondades varem alustanute näitajad on õpetajate hinnanguil kõrgemad kui hiljem koolitunutel (tabel 12).

Tabel 13. *Normaalajal ja hiljem alustanud õpilaste toimetuleku ja käitumise valdkondade sügise näitajad õpetajate hinnangute põhjal (keskmised, standardhälbed, statistiku väärtus, erinevuse olulisus)*

Valdkond	Normaalajal Sügis M* (SD*)	Hiljem Sügis M* (SD)	t*	p*
Üldine käitumine	3,5 (0,74)	3,0 (0,61)	3,06	0,03
Töövõime, õppimise oskused	3,6 (0,28)	3,3 (0,36)	3,65	0,00
Õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid	3,5 (0,91)	2,7 (0,67)	4,40	0,00
Suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse	3,3 (0,50)	3,0 (0,30)	2,95	0,04
Suhtumine töösse ja õppetegevusse	3,5 (0,98)	2,9 (0,80)	2,31	0,02
Kõne areng ja suhtlemine	3,9 (0,66)	3,5 (0,55)	2,92	0,00
Õppeedukus	3,8 (0,97)	3,6 (0,60)	1,45	0,15

*M - keskmine; *SD – standardhälve; *t – statistiku väärtus; *p – erinevuse olulisus

T-testi tulemuste põhjal leiti, et statistiliselt oluline erinevus esineb kuues erinevas valdkonnas (tabel 13). Õpetajate hinnanguil said normaalajal alustajad kõrgemaid tulemusi kõigis kuues valdkonnas: *töövõime ja õppimise oskused, õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid, kõne areng* (kõigil juhtudel $p < 0,01$) ja *üldine käitumine, suhtumine töösse ja õppetegevusse, suhtumine õpetöös ilmnevatesse raskustesse* (kõigil juhtudel $p < 0,05$).

Leidmaks erineval ajal alustanud gruppide kevadise toimetuleku ja käitumise valdkondade vahelisi erinevusi, viidi läbi sõltumatute valimite t- test, mille tulemuse on esitatud kolmes alljärgnevas tabelis.

Tabel 14. *Varem j normaalajal alustanud õpilaste toimetuleku ja käitumise valdkondade kevadised näitajad õpetajate hinnangute põhjal (keskmised, standardhälbed, statistiku väärtus, erinevuse olulisus)*

Valdkond	Varem Kevad M* (SD*)	Normaalajal Kevad M* (SD*)	t*	p*
Üldine käitumine	4,1 (0,40)	3,7 (0,79)	3,05	0,00
Töövõime, õppimise oskused	3,6 (0,37)	3,7 (0,42)	- 2,03	0,04
Õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid	4,4 (0,76)	3,5 (0,55)	2,68	0,00
Suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse	3,5 (0,42)	3,5 (0,55)	- 0,41	0,96
Suhtumine töösse ja õppetegevusse	4,5 (0,52)	3,7 (0,92)	4,63	0,00
Kõne areng ja suhtlemine	4,5 (0,62)	4,0 (0,85)	3,18	0,00
Õppeedukus	4,6 (0,50)	4,1 (0,94)	2,91	0,00

*M - keskmine; *SD – standardhälve; *t – statistiku väärtus; *p – erinevuse olulisus

Varem ja normaalajal alustanute võrdlusel T-testi tulemuste põhjal leiti, et statistiliselt oluline erinevus esineb kuues valdkonnas. Varem alustanud õpilaste keskmised tulemused õpetajate hinnanguil on kõrgemad valdkondades: *üldine käitumine, õpeoskuste rakendamise juhtivad tasandid, suhtumine töösse ja õppetegevusse, kõne areng ja suhtlemine, õppeedukus* (kõigil juhtudel $p < 0,01$) ning *töövõime* ($p < 0,05$). Õpetajate hinnanguil said normaalajal alustanud õpilased varem alustanutest kõrgemaid tulemusi *töövõime ja õppimise oskused* ($p < 0,05$) valdkonnas. Statistiliselt olulist erinevust ei leitud valdkonnas: *suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse*.

Tabel 15. *Varem ja hiljem alustanud õpilaste toimetuleku ja käitumise valdkondade kevade näitajad õpetajate hinnangute põhjal (keskmised, standardhälbed, statistiku väärtus, erinevuse olulisus)*

Valdkond	Varem Kevad M* (SD*)	Hiljem Kevad M* (SD*)	t*	p*
Üldine käitumine	4,1 (0,40)	3,2 (0,66)	7,30	0,00
Töövõime, õppimise oskused	3,6 (0,37)	3,4 (0,25)	1,90	0,06
Õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid	4,4 (0,76)	3,0 (0,87)	8,02	0,00
Suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse	3,5 (0,42)	3,3 (0,61)	1,62	0,10
Suhtumine töösse ja õppetegevusse	4,5 (0,52)	3,2 (0,87)	7,87	0,00
Kõne areng ja suhtlemine	4,5 (0,62)	3,6 (0,67)	6,44	0,00
Õppeedukus	4,6 (0,50)	3,7 (0,64)	7,27	0,00

*M - keskmine; *SD – standardhälve; *t – statistiku väärtus; *p – erinevuse olulisus

Varem ja hiljem alustanute võrdlusel T-testi tulemuste põhjal leiti, et statistiliselt oluline erinevus esineb viies valdkonnas (tabel 15). Õpetajate hinnanguil said varem alustanud õpilased hiljem alustanutest kõrgemaid tulemusi valdkondades: *üldine käitumine, õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid, suhtumine töösse ja õppetegevusse, kõne areng ja suhtlemine, õppeedukus* (kõigil juhtudel $p < 0,01$). Statistiliselt olulist erinevust õpetajate hinnanguil ei leitud valdkondades: *töövõime ja õppimise oskused ja suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse*.

Tabel 16. *Normaalajal ja hiljem alustanud õpilaste toimetuleku ja käitumise valdkondade kevade näitajad õpetajate hinnangute põhjal (keskmised, standardhälbed, statistiku väärtus, erinevuse olulisus)*

Valdkond	Normaalajal Kevad M* (SD*)	Hiljem Kevad M* (SD*)	t*	p*
Üldine käitumine	3,7 (0,79)	3,2 (0,66)	2,78	0,00
Töövõime, õppimise oskused	3,7 (0,42)	3,4 (0,25)	4,07	0,00
Õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid	3,5 (0,55)	3,0 (0,87)	5,03	0,00
Suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse	3,5 (0,55)	3,3 (0,61)	1,46	0,14
Suhtumine töösse ja õppetegevusse	3,7 (0,92)	3,2 (0,87)	2,36	0,02
Kõne areng ja suhtlemine	4,0 (0,85)	3,6 (0,67)	2,32	0,02
Õppeedukus	4,1 (0,94)	3,7 (0,64)	2,35	0,02

*M - keskmine; *SD – standardhälve; *t – statistiku väärtus; *p – erinevuse olulisus

Normaalajal ja hiljem alustanute T-testi tulemuste põhjal leiti, et statistiliselt oluline erinevus esineb kuues valdkonnas. Õpetajate hinnanguil said normaalajal alustanud õpilased hiljem alustanutest kõrgemaid tulemusi valdkondades: *üldine käitumine, töövõime ja õppimise oskused, õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid* (kõigil juhtudel $p < 0,01$) ja *suhtumine töösse ja õppetegevusse, kõne areng ja suhtlemine, õppeedukus* (neil juhtudel $p < 0,05$). Statistiliselt olulist erinevust ei leitud valdkonnas *suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse*.

Kevade ja sügise toimetuleku (õpetajate hinnangute alusel) vahel arvatati ka toimunud muutus. Nende muutuste osas gruppidevaheliste (varem, normaalajal, hiljem) erinevuste statistilist olulisust mõõdeti One-Way ANOVA dispersioonanalüüsiga.

Tabel 17. *Varem, normaalajal ja hiljem alustanud õpilaste toimetuleku ja käitumise valdkondade kevade ja sügise näitajate muutuste erinevused õpetajate hinnangute põhjal (statistiku väärtus, erinevuse olulisus)*

Valdkond	F*	p*
Üldine käitumine	0,45	0,63
Töövõime, õppimise oskused	1,84	0,16
Õpioskuste rakendamise juhtivad tasandid	1,51	0,22
Suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse	2,01	0,13
Suhtumine töösse ja õppetegevusse	0,03	0,96
Kõne areng ja suhtlemine	1,49	0,22
Õppeedukus	4,58	0,01

*F – statistiku väärtus; *p – erinevuse olulisus

Dispersioonanalüüsi tulemuste põhjal leiti, et ainuke valdkond, kus oli muutuste keskmise suuruse osas statistiliselt oluline erinevus, on viimane valdkond: *õppeedukus* ($p < 0,05$). Vastava tulemuse andis nimetatud valdkonnas normaalajal ja hiljem alustanud gruppide muutuste keskmise suuruse statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,05$). Teiste valdkondade osas ei leitud õppeaasta jooksul õpetajate hinnangu alusel toimunud muutuste suuruse osas olulist erinevust varem, normaalajal ja hiljem alustanud õpilaste toimetuleku vahel.

4. Arutelu

Paljud uurijad (Sharp, (2005); Fredriksson ja Black,(2005); Devereux ja Salvanes, 2008; Talts, 2009) on rõhutanud oma töödes koolimineku algusaja seotust hilisema toimetulekuga koolis. Käesolevas magistritöös anti ülevaade koolikohustuse alustamisest, uuriti õpetajate arvamusi erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimalusest ning võrreldi varem alustanute, normaalajal alustanute ja koolipikendust saanud õpilaste toimetulekut 1. klassis. Järgmistes

alapeatükkides analüüsitakse uurimuse tulemusi ning kõrvutatakse neid teiste uurijate tulemustega. Töö autor struktureeris arutelu lähtuvalt püstitatud uurimusküsimustest. Arutelu lõpus toob autor välja töö praktilise väärtuse ja piirangud.

Klassiõpetajate arvamused erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta

Uurimustulemuste järgi selgus, et õpetajad on kõik rahul, et seadus lubab alustada koolikohustuse täitmist erineval ajal. Kõige kõrgemaid tulemusi sai väide: kui laps ei ole kooliks valmis, võib talle taotleda koolipikendust. Teadaolevalt on lapsed erinevad ja arenevad erinevas tempos. Põhjus, miks õpetajad sellele väitele kõrgemaid hindeid andsid, võib olla nende teadlikuses, et koolivalmidust mittesaavutanud lapsel saab koolis raske olema. Laste areng selles vanuses on kiire ning õpetajad arvavad, et üks lisa-aasta lasteaias tuleb lapse arengule kasuks. Ka erinevad autorid (Tulva, 1986; Raudsepp-Alt, 2008; Lang, 2002; Linnilä, 2006) on arvamusel, et lapse tervisliku seisundit arvestades, võib koolikohustuse edasi lükata. Vähem rahulolevad ollakse nõustamiskomisjoni otsustega, mis on lubanud lapsel kooliteed alustada varem. See võib olla tingitud asjaolust, et alles viimased paar aastat otsustab vastav komisjon ka varasemat kooliminekut. Kõige madalamaid tulemusi sai väide: kui laps on kooliküps, võib ta kooli panna aasta varem. Uurimusest järeldub, et pigem ollakse rahul sellega, et lapsele antakse koolipikendust kui sellega, et laps tuleb kooli ettenähtud east varem. Kas õpetajad võivad arvata, et lapsed ei ole koolivalmid? Õpetajate arvates otsustatakse varasema koolituleku kasuks rohkem vaimse koolivalmiduse põhjal ja jäätakse teised arengu aspektid tahaplaanile. Erinevad uurijate (Unt, 2005; Walker, 2005) arvates, tuleb lisaks vaimsele kooliküpsusele tähelepanu pöörata ka sotsiaalsele, emotsionaalsele ja füüsilisele aspektile.

Õpetajate kogemuste põhjal on normaalajal alustanud õpilaste seas palju õpilasi, kes oleksid vajanud eelnevalt koolipikendust. Põhjus, miks õpetajad nii arvasid, võib olla selles, et kui laps saab 7 aastaseks, siis on ta koolikohustuslik ja tavaliselt ka kooli pannakse. Kui lapsel ei ole erivajadusi, siis tavaliselt ei hakata teda vastavate erialaspetsialistide juurde saatma. Tihti arvatakse, et ta areneb aeglasemalt ja „küll läheb koolis lahti“. Hea, kui nii läheb. Võib aga juhtuda, et raskused püsivad, laps kogeb ebaedu ja koolis käimine muutub vastumeelseks. Erinevatele autoritele (Martinson, 1999; Häidkind, 2005; Tamm, 2011) tuginedes võib öelda, et täiesti võimalik on juba enne kooli hinnata lapse arengu mahajäämust kui ka andekust.

Huvitav tulemus saadi koolivalmiduskaardi vajalikkuse kohta. Selgus, et enamus õpetajaid ei pea seda vajalikuks ning nende arvates ei ole neile koolivalmiduskaart abiks lapse kohta info saamiseks. Toetudes erinevatele autoritele (Kuuskvere, 2011; Purka, 2011) andis töös saadud tulemus kinnitust, et õpetajad ei hinda kõrgelt koolivalmiduskaardi olemasolu .

Eeliseid ja puudused klassiõpetajate arvates varasema ja hilisema alustamisvõimaluse kohta.

Varasema koolimineku eeliste kõige kõrgemaid tulemusi sai kategooria: arengu toetamine. Teadaolevalt lähevad varem kooli eakaaslastest võimekamad õpilased. On arvatud (Unt, 2005), et koolikeskkond võiks olla lapse edasise arengu tagamisele oluliseks eelduseks. Õpetajate arvates tuleb kasuks nutikamale lapsele varasem koolimineku, sest aasta pärast võib tal hakata tundides igav. Seetõttu võib kaduda õpihuvi ning lapse areng saab pidurdatud.

Varasema koolimineku puudustena tuuakse välja vähest sotsiaalset valmisolekut. Õpetaja peab arvatavasti tähtsaks, et koolilaps saaks iseendaga hakkama, julgeks suhelda ja vajadusel abi küsida. Paljude õpetajate arvates võivad ilmned raskused hilisemates klassides (I kooliastme lõpus ja II kooliastme alguses). Kas see nii ka on? Hilisemates klassides läheb kõigil raskemaks, ka normaalajal ja hiljem alustanutel. Tundub, et tihti seostatakse raskuse ilmnemist nende õpilaste puhul varasema koolitulekuga. Õpetajad, kes ei poolda varasemat koolimineku toovad põhjuseks, et lapsepõlv jääb lühikeseks. Samal seisukohal on ka Lang (2002) ja Tamm (2011). Ju on õpetajad märganud, et kuueaastane väsib kiiremini, tüdineb kiiremini ja naudib rohkem mängulisi tegevusi.

Hilisema koolimineku eelisteks sai sarnaselt varasemaga kõrgemaid tulemusi kategooria: arengu toetamine. Kui laps on saanud enne kooli lisaks veel ühe aasta alusharidust, saab ta hiljem koolis paremini hakkama. Seetõttu kogeb õpilane eduelamust, mis tuleb kasuks edasisele toimetulekule. Hilisema koolimineku puudustena toovad klassiõpetajad välja asjaolu, et koolipikendust saanud lapsed on tavaliselt teistest rohkem füüsiliselt arenenumad. Tuuakse eraldi välja suurt kasvu. Õpetajad nimetasid puuduseks ka olukorda, et kui hiljem alustanud laps on erivajadusega, hilisemates klassides ilmned lapsel õpiraskusi.

Erinevused erineval ajal koolikohustuse täitmisega alustanud õpilaste toimetuleku erinevates aspektides 1. klassis õpetajate hinnangute põhjal

Varem ja normaalajal alustanute vaheline erinevus

Uurimistulemustest ilmnes, et valdavalt saavutasid õpetajate hinnangute põhjal varem alustanud õpilastest normaalajal alustanutest õpilastest toimetuleku erinevates valdkondades paremaid tulemusi. Ainult kahes valdkonnas: töövõime, õppimise oskused ja suhtumine õppetöös ilmnevatesse raskustesse olid normaalajal alustanute näitajad nii sügisel kui ka kevadel kõrgemad. Töövõime, õppimise oskuste näitajate varem alustanute madalamad tulemused võivad olla tingitud asjaolust, et varem kooli tulnud lapsed väsivad kiiremini ja nende töövõime kõigub koolipäeva jooksul rohkem kui normaalajal alustanutel. Seda kinnitavad ka mitmete autorite uurimused

(Fredriksson, Öckert, 2005; Walker, 2005).

Varem ja hiljem alustanute vaheline erinevus

Uurimuse tulemuste põhjal saab järeldada, et kõigis valdkondades, nii sügisel kui ka kevadel saavutasid õpetajate hinnangute põhjal varem alustanud hiljem alustanutest kõrgemaid tulemusi. Sellised tulemused võivad olla tingitud sellest, et varem ja hiljem alustanud laste võimete vahel on suurem erinevus. Tavaliselt pannakse kooli varem just võimekam ja andekam laps (Sharp, 2002; Unt, 2005) ning koolipikendust on saanud laps, kelle võimed on keskmisest madalamad.

Normaalajal ja hiljem alustanute vaheline erinevus

Uurimistulemustest ilmneb, et normaalajal alustanud õpilased saavutasid õpetajate hinnangute põhjal, nii sügisel kui ka kevadel kõigis toimetuleku valdkondades kõrgemaid tulemusi kui hilisemad alustajad.

Seega võib tõdeda, et varem kooli tulnud õpilased said klassiõpetajate hinnangute alusel kokkuvõtvalt kõrgemaid tulemusi kui normaalajal ja hiljem koolikohustust täitma asunud õpilased. Kuigi varasemate uuringute autorid (Lang, 2002; Sharp, 2002; Walker, 2005) ei poolda võimalust last kooli panna varem, võib käesoleva töö tulemustest järeldada vastupidist. Kindlasti on suurimaks erinevuseks varasemate uuringutega võrreldes asjaolu, et antud uurimuse tulemused saadi ainult esimese kooliaasta hinnangute põhjal.

4.2 Töö praktiline väärtus

Töös uuriti õpetajate arvamusi erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamise võimaluste kohta. Autorile teadaolevalt ei ole Eestis seda varem uuritud. Õpetajate hinnangute põhjal võrreldi ka kolme erineva grupi (varem-, normaalajal- ja hiljem alustanud) õpilaste toimetulekut koolis. Teadaolevalt ei ole ka seda aspekti uuritud. Töö üheks väärtuseks on uurimusest saadud tulemused. Lastevanematel, õpetajatel ja nõustamiskomisjonil tuleb tihti otsustada, kas laps asub koolikohustust täitma aasta varem või aasta hiljem, võivad antud töö tulemused olla neile toeks õigete otsuste tegemisel. Peab mainima, et paljud valimisse kuulunud õpetajad ja nõustamiskomisjonid, kellega autor töö käigus suhtles, andsid teada, et soovivad valmis tööd lugeda ja tulemustest tagasisidet saada.

4.3 Töö piirangud ja soovitus edaspidisteks uuringuteks

Käesoleval magistritööl on mitmeid kitsaskohti. Valimi moodustasid 40 klassiõpetajat, kellega töö autor sai kokkuleppe uurimust läbi viia. Sellist valimit võib nimetada mugavusvalimiks, sest valimis osalesid ainult need, kes nõusse jäid. Veel on küsitav, kuidas valimisse kuulunud õpetaja valis välja oma klassist õpilased, kelle kohta hinnanguid andis? Õpetaja pidi hindama kolme (varem

alustanud, normaalajal alustanud ja koolipikendust saanud) õpilast. Kindlasti oli klassis rohkem normaalajal alustanud õpilasi ning varem ja hiljem alustanud võis olla samuti rohkem kui üks. Autoril ei ole teada, mille alusel õpetaja valiku tegi. Samuti võib puudusena välja tuua väidete valiku (õpetajate arvamusel koolikohustuse täitmise alustamise võimalustest) küsimustikus. Kuna autor koostas need ise, ei ole kindel, kas nende väidete põhjal saab üldistada õpetajate arvamusel antud teema kohta.

Uurimuses kasutati õpetajate hinnanguid õpilaste toimetuleku kohta. A. Kukk (2010) nimetab õpetajate hinnangut alati subjektiivseks arvamuseks. Seega võib õpetajate poolt antud hinnang olla töö tulemuste objektiivsuse hindamisel üheks ohu faktoriks.

Kuna arvatakse (Lang, 2002; Sharp, 2002; Fredriksson, Öckert, 2005) et varem kooli tulnud lastel esinevad õpiraskused hiljem, võiks edaspidistes uurimustöodes välja selgitada nende õpilaste toimetulek I kooliastme lõpus või II kooliastme alguses.

Loodetavasti andsid käesolevas töös saadud tulemused ideid edaspidiste uurimuste kavandamiseks erineval ajal koolikohustust täitma asunud õpilaste teemal, mida ei ole autori andmete põhjal palju uuritud.

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva lõputöö ning toonud korreptselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Tänuõnad

Olen väga tänulik:

Merle Taimalule mõistva suhtumise ja põhjaliku juhendamise eest!

Sõpradele ja oma perele abi ja toetuse eest!

Kasutatud kirjandus

- Alushariduse raamõppekava*. Kinnitatud Vabariigi Valitsuse 15.oktoobri määrusega nr.315-RT I 1999, 80, 737.
- Andesen, L. 1995. Eesti kooli ajalugu. Algusest kuni 1940. aastani. Tallinn: Avita.
- Black, S., Devereux, P. & Salvanes, K. (2008). Too Young to Leave the Nest? The Effects of School Starting Age. Välja trükitud 29. augustil, 2012 aadressil: <http://ftp.iza.org/dp3452.pdf>
- Brotherus, A., Hytönen, J. & Krokfors, L. (2001). Esi- ja algõpetuse didaktika. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Eesti Vabariigi haridusseadus*. RT 1992, 12, 192.
- Eesti Vabariigi põhiseadus*. RT 1992, 26, 349.
- Etti, T. (2011). *Lasteaia- ja klassiõpetajate ning lastevanemate ootused laste koolis toimetulekul vajaminevate oskuste suhtes*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Fredriksson, P., Öckert, B. (2005). Is Early Learning Really More Productive? The Effect of School Starting Age on School and Labor Market Performance. Välja trükitud 3.septembril, 2012, aadressil: <http://ftp.iza.org/dp1659.pdf>
- Gustavson, M. (2004). Laste aeg. Laste aed. Tallinn: PreMark.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2004). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Hirv, L., (2013). Koolimineku muutmise tähendaks uusi õppekavu. *Postimees*, 10.04.13. Külastatud 12. aprill 2013, aadressil <http://arvamus.postimees.ee/1197780/liina-hirv-koolimineku-muutmise-tahendaks-uusi-oppekavu/>
- Häidkind, P., & Kikas, E. (2004). *Koolivalmiduse ning 1. klassi õpilase arengu jälgimise pilootuuringu II osa analüüs*. Külastatud 14.septembril, 2012, aadressil: www.ut.ee/curriculum/alusharidus/Materjalid.
- Kikkas, E. (2005, 26. märts). Esimese klassi algus: kas kerge või raske aeg õpetajale? *Õpetajate Leht*, lk 3.
- Kirch, M. (2009). Kohustuslik kooliharidus Euroopa teistes riikides. Riigikogu kantselei õigus-ja analüüsiosakond. 09.03.2009 nr 15-3/081. Külastatud 8.veebruari, 2012, aadressil: www.riigikogu.ee/doc.php?53831
- Koolieelse lasteasutuse seadus*. RT I 1999, 27, 387.
- Koolikohustuse täitmise edasilükkamise taotluse rahuldamise tingimused ja kord*. RT 2010, 41, 240.
- Kerde, L. (2010). *Lapse areng ja koolivalmidus vanuseliselts homogeenes ja liitühmas: vanemate ja õpetajate arvamused ning laste arengunäitajad*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: TÜ Kirjastus.

- Kukk, A.(2010). Õppekavade eesmärkide saavutamine üleminekul lasteasutusest kooli ning 1. kooliastmes õpetajate hinnanguil. Analüütiline ülevaade. Tallinna Ülikool. Kasvatusteaduste Instituut.
- Kukk, A. (2013). Poistel ja tüdrukutel on erinev õpimotivatsioon. *Postimees*, 11.04.13. Külastatud 14. aprill 2013, aadressil: <http://arvamus.postimees.ee/1199324/com/airi-kukk-poistel-ja-tudrukutel-on-erinev-opimotivatsioon>
- Kukk, A., Talts, L., & Muldma, M. (2009). *Keelekümblejate õppekavaalased saavutused lasteaia ja I klassi lõpul*. Uuringu II etapi aruanne. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Kulderknup, E., Neare, V. (1999). *Laps on peagi koolilaps*. Tallinn: Aura trükk.
- Kuuskvere, S. (2011, 29. apr). Koolivalmiduse kaart- kelle huvides? *Õpetajate Leht*, lk 12.
- Lang, P.(2002). Õigus lapseõlvele- see on inimõigus. Jätkem lastele aega. Kasvatus ja haridus kuni lapse kooliküpsuseni. Väljaandja: Waldorflasteaedade Ühendus Vereinigung der Waldorfkindergärten e.V. Külastatud 5. jaan.2013 aadressil: http://waldorflasteaed.ee/pedagoogika/oigus_lapsepolvele_-_see_on_inimoigus.pdf
- Lindgren, H., Suter, W. (1994). Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: Oü Greif.
- Linnilä, M.-L. (2006) Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa. Jyväskylän Yliopisto. Välja trükitud 12.jaanuaril, 2012, aadressil: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13400/9513926672.pdf?sequence=1>
- Martinson, M. (1999) Kujuneva koolivalmiduse sotsiaalse aspekti arvestamine. Kulderknup, E. (Toim). *Laps on peagi koolilaps* (lk 3-4). Tallinn: Aura Trükk.
- Mõttus, I. (2010). *Erineva ettevalmistuse saanud 1. klassi õpilaste koolivalmidus klassiõpetajate hinnangul*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Neare, V. (1998). Koolivalmiduse aspektid. *Alushariduse õppekava. – Lapsest saab koolilaps* (lk 5-7). Tallinn: AS Pakett.
- Niiberg, T., Linnas, M. (2007). Laps läheb lasteaeda. Tartu: As Atlex.
- Peterson, T., (2011, 15. apr). Koolivalmiduskaardi koostamine. *Õpetajate Leht*, lk 16.
- Puka, L. (2011, 29. apr). Koolivalmiduskaart- valmis, ei ole valmis. *Õpetajate Leht*, lk 12.
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus*. RT I 2010, 41, 240.
- Põhikooli riiklik õppekava*. Vastu võetud 06.01.2011
- Raudsepp-Alt, U. (2008). Koolikohustuse lävel. *Koolimineku lävel* (lk 7-14). Tallinn: Ilo.
- Sharp, C. (2002). School Starting Age: European Policy and Recent Research. Välja trükitud 2.septembril, 2012, aadressil: <http://www.nfer.ac.uk/nfer/publications/44410/44410.pdf>

- Sikka, H. (2009). Lasteaiaõpetajate hinnangud kooliminevate laste arengule. *Eelkoolihariduse efektiivsus ja selle jätkusuutlik areng põhikoolis* (lk 117- 126). Tallinna Ülikooli Kirjastus. Põltsama: Oü Vali Press.
- Simanson, R. (2011, 13. mai). Koolivalmiduskaart kui väljakutse. *Õpetajate Leht*, lk 14.
- Talts, L. (2009). School Readiness as a Continuing Process: an Empirical Analysis. *Eelkoolihariduse efektiivsus ja selle jätkusuutlik areng põhikoolis* (lk 87-98). Tallinna Ülikooli Kirjastus, Põltsamaa: OÜ Vali Press.
- Tamm, M. (2011). Millal peaks algama koolikohustus? *Haridus*, 2, lk 24-26.
- Teder, M. (2010). Idee: poisid võiksid kooliteed alustada tüdrukutest hiljem. *Postimees*, 10.04.13. Külastatud 11.apr 2013, aadressil: <http://www.postimees.ee/1192552/idee-poisid-voiksid-kooliteed-alustada-tudrukutest-aasta-hiljem/>
- Timakov, M. (2013). Õnneks on kõik lapsed erinevad. *Postimees*, 09.04.13. Külastatud 10.apr 2013, aadressil: <http://arvamus.postimees.ee/1196370/margit-timakov-onneks-on-koik-lapsed-erinevad/>
- Tulva, T. (1987). Koolivalmidus ja selle kujunemine. Tallinn: E.Vilde nim Pedagoogiline Instituut.
- Vahasalu, A. (2008). Mis on koolivalmidus? *Tea ja Toimeta nr 34. Koolivalmidus* (lk 4-5). Tallinn:Ilo.
- Vallik, A. (2013). Kuueaastaslt kooli? *Postimees*, 23.09.12. Külastatud 8. jaan 2013, aadressil: <http://arvamus.postimees.ee/982192/aidi-vallik-kuueaastaselt-kooli/>
- Viher, I. (2002). Koolivalmidus ja kohanemine koolis. *Tea ja Toimeta nr 20.* (lk 5-17). Tallinn: Ilo.
- Vilo, J. (2012). Nooremalt kooli ja kool lühemaks. *Postimees*, 23.08. 12. Külastatud 8. jaan 2013, aadressil: <http://arvamus.postimees.ee/948358/jaak-vilo-nooremalt-kooli-ja-kool-luhemaks/>
- Walker, K. (2005). What`s the Hurry? Reclaiming Childhood in an overscheduled World. Ausrtalian Scholarship Group.

Lisad

Lisa 1. Kiri maakondade haridusosakondadele ja nõustamiskomisjonidele

Tere,

2.okt.2011

Olen Tartu Ülikooli Klassiõpetaja eriala 5.kursuse tudeng. Käsil on lõputöö kirjutamine. Minu uuritavaks teemaks on erineval ajal koolikohustuse täitmist alustanud õpilaste toimetulek 1. klassis. Uuritavateks objektideks on vanuseliselt nooremana kooli läinud ja koolipikendust saanud õpilaste toimetulek võrreldes normaalajal alustanutega.

Palun maakondade nõustamiskomisjonidelt andmeid, mida soovin kasutada oma töös. Kui võimalik, palun viimase kolme aasta andmeid:

1. Mitu last alustas koolikohustuste ealiselt varem?

3 Mitu last 1.klassi astujatest oli saanud varem koolipikendust?

Samas olen tänulik, kui saan infot ka selle kohta, millistest koolidest neid lapsi leida võin (laste nimesid vaja ei ole). Edasisi läbirääkimisi pean siis koolidega.

Luban, et kasutan Teilt saadud andmeid ainult oma töös.

Ette tänades,

Reet Neimann

telef 5022831

õpib LÕK järgi a) jah
b) ei

õpib IÕK järgi a) jah
b) ei

8. Õpilase käitumine ja toimetulek

(tõmba sobivale vastusevariandile igas reas ring ümber)

1) ÜLDINE KÄITUMINE	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
õpilane käitub üldtunnustatud käitumisnormide kohaselt	1	2	3	4	5
peab üldiselt kinni koolis kehtivatest reeglitest	1	2	3	4	5
tuleb toime eneseteenindusega	1	2	3	4	5
on võimeline oma käitumist analüüsima	1	2	3	4	5
on tunnis aktiivne	1	2	3	4	5
on tunnis tähelepanelik	1	2	3	4	5
on tunnis püüdlik	1	2	3	4	5
kuulab tunnis keskendunult	1	2	3	4	5
oskab oodata vastamisel oma järjekorda	1	2	3	4	5
on distsiplineeritud tunnis	1	2	3	4	5
on distsiplineeritud vahetunnis	1	2	3	4	5
on distsiplineeritud peale tunde (pikapäevarühm, huvialaringid koolis jms)	1	2	3	4	5
käitub koolis kaalastega õiglaselt	1	2	3	4	5
on suuteline vastutama oma tegevuse eest (vastavalt eale)	1	2	3	4	5
on klassikaaslastega konflikte	1	2	3	4	5
ärritub kergesti	1	2	3	4	5
hakkab kergesti nutma	1	2	3	4	5
2) TÖÖVÕIME, ÕPPIMISE OSKUSED	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
lülitub töösse kiiresti	1	2	3	4	5
keskendub oma tegevusele, ülesandele	1	2	3	4	5
tegutseb antud juhiste järgi	1	2	3	4	5
usaldab õppijana iseennast	1	2	3	4	5
õpib aktiivselt	1	2	3	4	5
huvitub uute asjade õppimisest	1	2	3	4	5
tunneb rahuldust tegevuse lõpuni viimisest	1	2	3	4	5
pingutab, et saada hakkama ka raskete tegevuste ja ülesannetega	1	2	3	4	5
vajab pidevat kiitmist ja julgustamist	1	2	3	4	5
töövõime kõigub õppetunni jooksul	1	2	3	4	5
töövõime kõigub koolipäeva jooksul	1	2	3	4	5
tähelepanu hajub kergesti, kui tegevus või ülesanne ei suju	1	2	3	4	5
hakkab kergesti tegelema millegi muuga, kui					

tegevuses või ülesannetes ilmnevad raskused	1	2	3	4	5
vajab enamjaolt individuaalset juhendamist	1	2	3	4	5
väsib kiiresti	1	2	3	4	5
3) ÕPIOSKUSTE RAKENDAMISE JUHTIVAD TASANDID	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
Õpilasel õnnestub ülesande lahendamine hästi <u>koos õpetajaga</u> tegutsedas (ainult õpilane ja õpetaja kahekesi)	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi <u>matkimise teel</u> (õpetaja sama ül tahvlil ja laps vihikus samm-sammult järele)	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi <u>näidise järgi</u> (lahendab ülesande näidisülesande järgi)	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi <u>juhise järgi</u> (õpetaja kirjeldab tööjuhust ja näitab tahvlil ka lahenduskäigu ette)	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi iseseisvalt <u>suulise juhise järgi</u>	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi <u>kirjaliku juhise järgi</u>	1	2	3	4	5
õpilane suudab kommenteerida oma vahetut tegevust	1	2	3	4	5
suudab sõnastada oma tegevuskava	1	2	3	4	5
tegutseb vajadusel omaalgatuslikult	1	2	3	4	5
oskab kasutada varemõpitud teadmisi/oskusi ülesannete lahendamisel	1	2	3	4	5
4) SUHTUMINE ÕPPETÖÖS ILMNEVATESSE RASKUSTESSE	1	2	3	4	5
püüab õppetöös ilmnevaid raskusi iseseisvalt ületada	1	2	3	4	5
oskab kasutada abivahendeid, mis aitaks tal ülesandes ilmnenu raskust ületada (nt leiab klassist ringikujulise eseme või šablooni, mille abil paberile ring joonistada)	1	2	3	4	5
pöördu tunnis abi saamiseks õpetaja poole kohe, kui on hätta jäänud	1	2	3	4	5
tunnis ülesande lahendamisel tekkinud raskuse puhul ei küsi abi vaid istub ja ootab, kuni õpetaja teda märkab	1	2	3	4	5
ootab tunnustust, kui on ülesandes ilmnenu raskused ületanud	1	2	3	4	5
loobub ülesande täitmisest raskuse ilmnemisel	1	2	3	4	5
5) SUHTUMINE TÖÖSSE JA ÕPPETEGEVUSSE	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
on töökas ja sihikindel	1	2	3	4	5
omab algatusvõimet	1	2	3	4	5
hoolitseb oma isiklike asjade eest	1	2	3	4	5

4. Olen selles koolis töötanud aastat.

5. Minu töökogemus klassiõpetajana on aastat.

6. Esimest klassi olen õpetanud aastat.

7. Kool, kus õpetan, on a) lasteaed- algkool c) põhikool
b) algkool d) gümnaasium

8. Kool asub a) linnas
b) maal

9. Koolis õpib last. 10. Koolis on 1. klassi.

11. Minu klassis on õpilast (tüdrukuid, poisse

12. Minu klasis on erivajadusega, spetsiifilist abi vajavat õpilast.

13. Minu klassis saab logopeedilist abi õpilast.

14. Parandusõpet saab õpilast.

15. LÕK järgi õpib õpilast.

16. IÕK järgi õpibõpilast.

17. Kui rahul olete järgnevate võimalustega erineval ajal koolikohustuse täitmise alustamisega seoses üldiselt (st mitte enam selle konkreetse lapsega seoses, kellest lähtudes ülalpool vastasite)?

(tõmba sobivale vastusevariandile igas reas ring ümber)

	üldse mitte rahul	pigem mitte rahul	ei oska öelda	pigem rahul	täiesti rahul
seadus lubab alustada koolikohustuse täitmist erineval ajal	1	2	3	4	5
kui laps on nn kooliküps, võib ta kooli panna aasta varem	1	2	3	4	5
kui laps ei ole kooliks valmis, võib taotleda talle koolipikendust	1	2	3	4	5
enamjaolt on nõustamiskomisjon teinud õige otsuse, et lubada laps kooli varem	1	2	3	4	5
enamjaolt on nõustamiskomisjon teinud õige otsuse, et andnud lapsele koolipikendust	1	2	3	4	5

18. Kuivõrd nõustute järgnevate väidetega lähtudes oma kogemustest erineval ajal koolikohustuse täitmist alustanud õpilastega?

(tõmba sobivale vastusevariandile igas reas ring ümber)

	üldse mitte nõus	pigem mitte nõus	ei oska öelda	pigem nõus	täiesti nõus
varemalustavad õpilased on õigeaegselt alustavate õpilastega võrdselt kooliküpsed	1	2	3	4	5
koolipikendust saanud õpilased on õigeaegselt alustavate õpilastega võrdselt kooliküpsed	1	2	3	4	5
varemalustavad õpilased ja koolipikendust saanud õpilased on võrdselt kooliküpsed	1	2	3	4	5
alusharidusastutusest saadud koolivalmiduskaart on mulle abiks õpilase kohta vajaliku info saamiseks	1	2	3	4	5
enamjaolt on varem alustanud õpilased edukad	1	2	3	4	5
varem alustanud on normaalajal alustanutest edukamad	1	2	3	4	5
koolipikendust saanud õpilased on enamjaolt erivajadustega	1	2	3	4	5
koolipikendust saanud õpilased suudavad 1. klassis õppida teistega võrdselt	1	2	3	4	5
normaalajal alustanud õpilaste seas on õpilasi, kes oleks vajanud koolipikendust	1	2	3	4	5
vanus ei mängi rolli 1. klassi õpilase toimetulekuks koolis	1	2	3	4	5
õpetaja tööd ei muuda asjaolu, et õpilased on erineva vanusega	1	2	3	4	5
klassikomplektides on rohkem koolipikendust saanud kui varem alustanud õpilasi	1	2	3	4	5

19. Millised on Teie arvates varasema koolimineku puhul :

a) põhilised plussid

.....

.....

.....

.....

b) põhilised miinused

.....

.....

.....

.....

20. Millised on Teie arvates hilisema koolimineku (koolipikenduse) puhul :

a) põhilised plussid

.....
.....
.....
.....

b) põhilised miinused

.....
.....
.....
.....

Tänan!

Kevadel jätkame lapse arengu, toimetuleku ja õpitulemuste hindamise II osaga.

Ankeet II osa**Õpetaja küsimustik II osa kevadel**

Palun Teil vastata ankeetküsitluse II osale.

Reet Neimann
(TÜ klassiõpetaja eriala tudeng)
reetneimann@gmail.com
tel 5022831

Õpilase kood

Õpilase käitumine ja toimetulek kevadel

(tõmba sobivale vastusevariandile igas reas ring ümber)

1) ÜLDINE KÄITUMINE	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
õpilane käitub üldtunnustatud käitumisnormide kohaselt	1	2	3	4	5
peab üldiselt kinni koolis kehtivatest reeglitest	1	2	3	4	5
tuleb toime eneseteenindusega	1	2	3	4	5
on võimeline oma käitumist analüüsima	1	2	3	4	5
on tunnis aktiivne	1	2	3	4	5
on tunnis tähelepanelik	1	2	3	4	5
on tunnis püüdlik	1	2	3	4	5
kuulab tunnis keskendunult	1	2	3	4	5
oskab oodata vastamisel oma järjekorda	1	2	3	4	5
on distsiplineeritud tunnis	1	2	3	4	5
on distsiplineeritud vahetunnis	1	2	3	4	5
on distsiplineeritud peale tunde (pikapäevarühm, huvialaringid koolis jms)	1	2	3	4	5
käitub koolis kaalastega õiglaselt	1	2	3	4	5
on suuteline vastutama oma tegevuse eest (vastavalt eale)	1	2	3	4	5
on klassikaaslastega konflikte	1	2	3	4	5
ärritub kergesti	1	2	3	4	5
hakkab kergesti nutma	1	2	3	4	5

2) TÖÖVÕIME, ÕPPIMISE OSKUSED	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
lülitub töösse kiiresti	1	2	3	4	5
keskendub oma tegevusele, ülesandele	1	2	3	4	5
tegutseb antud juhiste järgi	1	2	3	4	5
usaldab õppijana iseennast	1	2	3	4	5
õpib aktiivselt	1	2	3	4	5
huvitub uute asjade õppimisest	1	2	3	4	5
tunneb rahuldust tegevuse lõpuni viimisest	1	2	3	4	5
pingutab, et saada hakkama ka raskete tegevuste ja ülesannetega	1	2	3	4	5
vajab pidevat kiitmist ja julgustamist	1	2	3	4	5
töövõime kõigub õppetunni jooksul	1	2	3	4	5
töövõime kõigub koolipäeva jooksul	1	2	3	4	5
tähelepanu hajub kergesti, kui tegevus või ülesanne ei suju	1	2	3	4	5
hakkab kergesti tegelema millegi muuga, kui tegevuses või ülesannetes ilmnevad raskused	1	2	3	4	5
vajab enamjaolt individuaalset juhendamist	1	2	3	4	5
väsib kiiresti	1	2	3	4	5
3) ÕPIOSKUSTE RAKENDAMISE JUHTIVAD TASANDID	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
Õpilasel õnnestub ülesande lahendamine hästi <u>koos õpetajaga</u> tegutsedas (ainult õpilane ja õpetaja kahekesi)	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi <u>matkimise teel</u> (õpetaja sama ül tahvlil ja laps vihikus samm-sammult järele)	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi <u>näidise järgi</u> (lahendab ülesande näidisülesande järgi)	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi <u>juhise järgi</u> (õpetaja kirjeldab tööjuhust ja näitab tahvlil ka lahenduskäigu ette)	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi iseseisvalt <u>suulise juhise järgi</u>	1	2	3	4	5
ülesande lahendamine õnnestub hästi <u>kirjaliku juhise järgi</u>	1	2	3	4	5
õpilane suudab kommenteerida oma vahetut tegevust	1	2	3	4	5
suudab sõnastada oma tegevuskava	1	2	3	4	5
tegutseb vajadusel omaalgatuslikult	1	2	3	4	5
oskab kasutada varemõpitud teadmisi/oskusi ülesannete lahendamisel	1	2	3	4	5
4) SUHTUMINE ÕPPETÖÖS ILMNEVATESSE RASKUSTESSE	1	2	3	4	5
püüab õppetöös ilmnevaid raskusi iseseisvalt ületada	1	2	3	4	5

oskab kasutada abivahendeid, mis aitaks tal ülesandes ilmnenu raskust ületada (nt leiab klassist ringikujulise eseme või šabloon, mille abil paberile ring joonistada)	1	2	3	4	5
pöördu tunnis abi saamiseks õpetaja poole kohe, kui on häta jäänud	1	2	3	4	5
tunnis ülesande lahendamisel tekkinud raskuse puhul ei küsi abi vaid istub ja ootab, kuni õpetaja teda märkab	1	2	3	4	5
ootab tunnustust, kui on ülesandes ilmnenu raskused ületanud	1	2	3	4	5
loobub ülesande täitmisest raskuse ilmnemisel	1	2	3	4	5
5) SUHTUMINE TÖÖSSE JA ÕPPETEGEVUSSE	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
on töökas ja sihikindel	1	2	3	4	5
omab algatusvõimet	1	2	3	4	5
hoolitseb oma isiklike asjade eest	1	2	3	4	5
hoolitseb ühiste asjade (koolivara) eest	1	2	3	4	5
peab kinni kokkulepetest	1	2	3	4	5
on hinnangute ja hinnete suhtes tundlik	1	2	3	4	5
on huvitatud headest tulemustest	1	2	3	4	5
6) KÕNE ARENG ja SUHTLEMINE	üldse mitte	pigem mitte	ei oska öelda	pigem sageli	väga sageli
õpilase kõne on selge ja arusaadav	1	2	3	4	5
valdab aktiivselt mitmekesisest sõnavara	1	2	3	4	5
on suhtlemises julge	1	2	3	4	5
oskab oma mõtteid väljendada	1	2	3	4	5
on seltsiv	1	2	3	4	5
omab vähemalt ühte head sõpra	1	2	3	4	5
tegutseb rühmale antud ülesannete kohaselt	1	2	3	4	5
kasutab erinevaid rolle rühmas tegutsemisel	1	2	3	4	5
ootab oma järjekorda rühmas	1	2	3	4	5
suhtleb teiste lastega	1	2	3	4	5
suhtleb täiskasvanutega	1	2	3	4	5
tegutseb koos teiste lastega	1	2	3	4	5
tegutseb üksinda	1	2	3	4	5
väljendab oma tundeid	1	2	3	4	5
arvestab teiste tundeid	1	2	3	4	5
tahab teisi aidata	1	2	3	4	5
võtab osa konfliktide lahendamisest	1	2	3	4	5
aktsepteerib erisusi rühmas	1	2	3	4	5
küsib vajadusel abi täiskasvanult või kaaslaselt	1	2	3	4	5
on eakohastes tegevustes algatusvõimeline ja iseseisev	1	2	3	4	5

7) ÕPPEEDUKUS (praegusel hetkel)	puudu- lik	nõrk	rahul- dav	hea	väga hea
matemaatika	1	2	3	4	5
lugemine	1	2	3	4	5
kirjutamine	1	2	3	4	5
loodusõpetus	1	2	3	4	5
kunstiõpetus	1	2	3	4	5
tööõpetus	1	2	3	4	5
kehaline kasvatus	1	2	3	4	5
arvutiõpetus	1	2	3	4	5

TÄNAN VASTAMISE EEST!

Lisa 3. Õpetajate arvamuste positiivsed ja negatiivsed küljed varasema ja hilisema koolimineku puhul

Varasema koolimineku plussid

VASTAJA nr	SÕNASÕNALINE VASTUS	KOOD (märksõna)
1.	Mõningal juhul võib see end õigustada. Õpilasel ei hakka tundides igav.	Ei hakka hiljem igav
2.	Lapse areng jätkub samas tempos.	Arengu toetamine
3.	Saab last edasi arendada talle huvipakkuvates asjades.	Arengu toetamine
4.	Kui laps on kooliküps, siis saab koos tuttavate lastega kooliteed alustada (ühes lasteaiarühmas käinud lastega). Meie koolis on nii.	Rühmakaaslastega kooli
5.	-	-
6.	Andekatele hea võimalus arenemiseks	Arengu toetamine
7.	Sõpradega koos kooli. Oktoobri alguses sündinud lastega tavaliselt nii tehakse.	Rühmakaaslastega kooli
8.	Säilib lapse õpihuvi.	Arengu toetamine
9.	Koolis areneb kiiremini kui kodus või lasteaias.	Arengu toetamine
10.	Aasta hiljem alustades võib hakata tundides igav. Siis on õpetajal ka temaga raskem.	ei hakka hiljem igav
11.	Minu arvates pluss polegi. Lapsele jäägu lapsepõlv alles. Laske lapsel laps olla!	-
12.	Kui laps on tõesti igakülgsest kooliküps, on see parim lahendus.	Arengu toetamine
13.	Oluline on lapse areng ja kui see võimaldab koolis toime tulla, siis pole lasteaias teda mõtet enam hoida.	Arengu toetamine
14.	Ei hakka hiljem koolis igav.	Ei hakka hiljem igav
15.	Andekas laps areneb edasi.	Arengu toetamine
16.	Kui sotsiaalne küpsus on saavutatud, siis saab hakkama. Tihti jääb aga sellest vajaka	Sotsiaalne küpsus
17.	Laps areneb kiiremini edasi.	Arengu toetamine
18.	-	-
19.	Kui saab koolis ilusti hakkama, siis tuleb kasuks.	Arengu toetamine
20.	Kui laps on kooliküps, siis on see hea võimalus tema arendamiseks. Kahjuks hiljem võivad tekkida raskused. Eriti poistel.	Arengu toetamine Poistele mittedobiv (tüdrukutele sobiv)
21.	Hea, et selline võimalus on. Ka minu isiklik laps alustas varem ja saab väga edukalt hakkama. Sel aastal lõpetab põhikooli väga edukalt.	Arengu toetamine
22.	-	-
23.	Ei poolda seda üldse. See on vanemate „kiiks“, et kui maal eliitkooli pole, siis saan välja paista sellega, et panen lapse varem kooli.	-
24.	Ei hakka hiljem igav.	Ei hakka hiljem igav
25.	Kui on tunnistatud kooliküpseks, siis probleemi pole.	Arengu toetamine
26.	Hea võimalus nutikale ja püüdlikule lapsele.	Arengu toetamine

27.	Varem pannakse laps tihti kooli just sellepärast, et ta ei jääks rühmakaaslastest maha. Harjunud nendega koos olema. Harjub kooliga ka paremini.	Rühmakaaslastega kooli
28.	Areng jätkub endise tempoga. Kui jätta veel lasteaeda, siis võib tal areng pidurduda.	Arengu toetamine
29.	Huvi õppimise vastu säilib.	Ei hakka hiljem igav
30.	Areneb kiiremini edasi	Arengu toetamine
31.	Kui laps on suurt kasvu ja ka kooliküps on see hea võimalus panna varem kooli.	Füüsiline areng
32.	-	-
33.	-	-
34.	1. ei hakka igav 2. areneb edasi	Ei hakka hiljem igav
35.	Õpihuvi säilib.	Ei hakka hiljem igav
36.	Hea võimalus kiirema arengu soodustamiseks.	Arengu toetamine
37.	Tüdrukute puhul on see õigustatud. Poisslapse ma ei soovita varem kooli panna.	Poistele mittesoovitav (tüdrukutele sobiv)
38.	Kui laps on kooliks valmis, siis tuleb ta ka varem kooli panna. Hiljem õpetajal raske, kui lapsel tunnis igav ja teisest liiga palju targem	Ei hakka hiljem igav
39.	Tähtis on ka muud oskused peale lugemise ja kirjutamise. Füüsiliselt peab olema valmis. Peenmootorika on ka väga tähtis. Sotsiaalselt on need lapsed tavaliselt tublid ja saavad hakkama.	Füüsiline areng
40.	Ei oska plusse välja tuua. Kõik lapsed on erinevad. Oleneb lapsest.	-

Varasema koolimineku miinused

VASTAJA nr	SÕNASÕNALINE VASTUS	KOOD (märksõna)
1.	Emotsionaalselt pole laps veel kooliküps, mis sest, et ülesannetega tuleb toime	Sotsiaalne valmisolek
2.	Füüsiline areng, peenmootorika ei arene vajaliku kiirusega	Füüsiline valmisolek peenmootorika
3.	Vanemates klassides tekivad raskused	Raskused hiljem
4.	Lapsepõlv jääb lühemaks. Tuleb juba väga vara tööle ehk õppima asuda	Lühike lapsepõlv
5.	-	
6.	See sõltub konkreetsest lapsest, kes on valmis ja kes mitte. Võib juhtuda nii, et kes oskab lugeda ja kirjutada ja on nn etteõpetatud, ei pruugi olla käelisel samavõrd arenenud ja on sellega hädas.	Peenmootorika
7.	Mõni laps on olemuselt liiga titalik (räägib titehäälega, vajab rohkem abi käelistes tegevustes ja ka riietumisel).	Peenmootorika Sotsiaalne valmisolek
8.	Lapse füüsiline areng jääb kaaslaste omast maha	Füüsiline valmisolek

9.	II kooliastmes võivad ilmneda raskused	Raskused hiljem
10.	Mingil hetkel võib tagasilöök tulla, aga ei pruugi nii olla. Mul ses osas kogemusi vähe (vaid 1X) ja see tüdruk on väga tubli	Raskused hiljem
11.	Ebapiisavad sots. oskused, mis hakkavad pärssima ka vaimseid võimeid	Sotsiaalne valmisolek
12.	Kui sotsiaalne pool ei ole arenenud kooliküpseks, siis võivad ilmneda probleemid.	Sotsiaalne valmisolek
13.	Poiste puhul võivad ilmneda raskused 4-ndas klassis (s.t II kooliastmes).	Poistel raskem
14.	Miinuseks võib olla sotsiaalselt ebaküpsus	Sotsiaalne valmisolek
15.	Füüsiline areng võib olla võrreldes vaimsega nõrgem	Füüsiline valmisolek
16.	Laps võib väsida kiiremini.	Füüsiline valmisolek
17.	Oht, et hiljem tekivad raskused, siis ei taha enam koolis käia.	Raskused hiljem
18.	-	-
19.	Kui laps on tubli, siis ei tohiks raskusi tulla. Raskusi tuleb ette ka õigel ajal kooli tulnud õpilastel. Varem alustanute puhul arvatakse põhjuseks siis just varasemat koolitulemist.	-
20.	-	-
21.	Miinuseid ei ole (minu kogemuse põhjal)	Pooldan
22.	-	-
23.	Hiljem võib raskusi ette tulla. Laps väsib, tüdineb jne. Iga asi õigel ajal. Mina keelaksin varasema koolipaneku ära.	Raskused hiljem Ei poolda
24.	Käeliselt võivad olla need lapsed nõrgad.	Peenmootorika
25.	Kui nõustamiskomisjon on nii otsustanud, siis ei tohiks miinuseid olla.	-
26.	Sotsiaalne ebaküpsus.	Sotsiaalne valmisolek
27.	Kui õpetaja vanemad on toetavad, siis raskusi ei tule.	Õpetaja, vanema toetus
28.	-	-
29.	Füüsiliselt peab olema hästi arenenud. Siis ei tule ette ka väsimust.	Füüsiline valmisolek
30.	Varem tulnud lapsed väsivad kiiremini. Jäävad uniseks, ei jõua tunni lõppu ära oodata.	Sotsiaalne valmisolek Füüsiline valmisolek
31.	Käelised tegevused tekitavad raskust. Käsi on nõrk, tööd ei tule ilusad.	Peenmootorika
32.	-	-
33.	-	-
34.	Ei oska nimetada.	-
35.	Emotsionaalselt peab olema valmis. Peab oskama enda eest seista.	Sotsiaalne valmisolek
36.	Miinuseks on see, kui laps oskab lugeda ja kirjutada aga muud oskused on nõrgad .	Sotsiaalne valmisolek Füüsiline valmisolek
37.	Poistel võivad ilmneda raskused. Poisid võiksid kooli tulla 8 aastasel	Poistel raskem
38.	-	-

39.	Lapsepõlv jääb lühikeseks.	Lühike lapsepõlv
40.	-	-

Hilisema koolimineku plussid

VASTAJA nr	SÕNASÕNALINE VASTUS	KOOD (märksõna)
1.	Laps on võimeline koos teistega samas rütmis töötama (mitte küll alati)	-
2.	Tuleb nüüd iseseisvalt paremini toime antud ülesannetega	Arengu toetamine
3.	Saab arendada koolivalmidust, rohkem ette valmistada, pikemalt ja süvenenumalt.	Arengu toetamine
4.	Saab lisaaega arenemiseks	Arengu toetamine
5.	-	-
6.	Laps suudab võrdselt toime tulla teistega.	Arengu toetamine
7.	-	-
8.	-	-
9.	Laps on saanud rohkem kooliks ettevalmistust ning seetõttu saab paremini hakkama.	Arengu toetamine
10.	Põhjalikum ettevalmistus	Ettevalmistus
11.	Laps saab areneda omas tempos. Mõni lihtsalt vajab rohkem aega.	Arengu toetamine
12.	Eriti poiste puhul tulevad need plussid, saavad piisavalt eduelamust kogeda.	Eduelamus
13.	Oleneb lapsest (kasv, silmaring jne)	-
14.	Aasta pikendust võib palju juurde anda, eriti, kui laps ei ole käinud lasteaias. Koolipikenduse puhul on talle seal käimine kohustus ja see aitab eeskätt sotsialiseerumisele kaasa	Sotsiaalne küpsus
15.	Pluss ongi see, et kui laps pole veel kooliküps, võib ta jääda veel aastaks eakaaslastest maha.	Arengu toetamine
16.	Jääb ettevalmistuseks rohkem aega.	Arengu toetamine
17.	On sotsiaalselt küpsem, saab endaga ise hakkama.	sotsiaalne küpsus
18.	-	-
19.	-	-
20.	Minu õpilane jäi klassikursust kordama ja mõningane äratundmine, et ma seda juba oskan, annab positiivse enesetunde. See ei sega üldse, et on juba neid harjutusi varem teinud, pigem see, et ohoo, ma oskan seda	Eduelamus
21.	On julgem suhtlemises kaasõpilastega ja täiskasvanutega.	Sotsiaalne küpsus
22.	-	-
23.	Nõrgemale lapsele hea võimalus kosumiseks. Vahel võib üks aasta hiljem kooli tulemine suurt kasu tuua. Lapse arengus on üks aasta pikk aeg, mille jooksul areneb laps palju.	-
24.	-	-

25.	Arenemiseks jääb rohkem aega.	Arengu toetamine
26.	-	-
27.	Hea võimalus sellele, kes pole veel kooliküps. Vastasel korral jääks ta koolis kohe alguses hätta ja kogebedu ning kaob õpimise.	Arengu toetamine Eduelamus
28.	Õpetajal lihtsam, kui nõrgem laps on saanud rohkem ettevalmistust.	-
29.	-	-
30.	Laps saab rohkem aega kooliks ettevalmistusel.	Arengu toetamine
31.	Vajadusel saab nõrgem laps põhjalikuma ettevalmistuse kooliks.	Arengu toetamine
32.	-	-
33.	-	-
34.	Kui laps on aeglasema arenguga, siis tuleb üks lisa-aasta kasuks. Kui aga on lapsel mingi tõsine erivajadus, pole kindel, et ta ka hiljem hakkama saab.	Arengu toetamine
35.	Lapsevanemal õigus otsustada, millal ta oma lapse kooli panna tahab.	-
36.	Spetsialistid (lasteaia õpetajad, psühholoogid, arstid) otsustavad, kas laps on kooliks valmis või mitte.	-
37.	Aeg arenemiseks.	Arengu toetamine
38.	-	-
39.	Saab koolis paremini hakkama	eduelamus
40.	Laps, kes on omaealistest nõrgem, saab aasta kosuda, et järgmisel aastal uute klassikaaslastega võrdsel tasemel olla.	Arengu toetamine Eduelamus

Hilisema koolimineku miinused

VASTAJA nr	SÕNASÕNALINE VASTUS	KOOD (märksõna)
1.	Polegi	-
2.	Mõnel juhul saab kiire kasv häirivaks.	Füüsiliselt arenenum
3.	Kui see pole kasu toonud õpitulemustes, võivad tekkida klassikaaslaste vahel solvamisi kasvu suuruse pärast.	Füüsiliselt arenenum
4.	Tavaliselt on need lapsed kasvult teistest suuremad.	Füüsiliselt arenenum
5.	-	-
6.	Miinuseid ei ole	-
7.	Ta on klassis teistest suurem ja tugevam. Agressiivse lapse puhul muutub teistele ohtlikuks.	Füüsiliselt arenenum
8.	-	-
9.	Ei näe miinuseid	-
10.	-	-
11.	Kui lapsel on mingi puue, oleneb klassist (ja ka	-

	õpetajast) , kuidas ta omaks võetakse. Kui ei sulandu klassi, siis saab tal raske olema.	
12.	Füüsiliselt arenevad klassikaaslastest kiiremini. Kusagil 6.klassis on nagu onud ja tädid teiste seas.	Füüsiliselt arenenum
13.	Nt tal võib igav hakata, võib tekkida efekt, et hakkab liiga palju teisi käsutama ja õpetama.	-
14.	Kui laps saab koolipikendust, siis on see talle vajalik ja ma ei näe seal miinuseid.	-
15.	Ei ole miinuseid	-
16.	Kaasõpilastest suurem kasv	Füüsiliselt arenenum
17.	Kogemused näitavad, et tavaliselt pikendust saanud õpilastel ei lähe edaspidi õpingutes väga hästi. Veavad end kuidagi lõppu ja siis on parem kui vanust rohkem on, kui põhikool läbi saab.	Raskused hiljem
18.	-	-
19.	-	-
20.	Võib tunduda, et teised narrivad või pilkavad, et on istuma jäänud, on teistest suurem, pikem, võib-olla ei saa nii hästi hakkama.	Füüsiliselt arenenum
21.	Miinuseid ei ole.	-
22.	-	-
23.	Ei ole	-
24.	Eakaaslastest suurem kasv võib olla probleemiks. Hakatakse narrima.	Füüsiliselt arenenum
25.	Kehalise kasvatuse tundides on teistest edukam, kuna on aasta vanem. Temale on see eduelamus aga teistel ei ole võimalustki võita.	Füüsiliselt arenenum
26.	-	-
27.	Ei usu, et koolipikenduse saamisel miinuseid on.	-
28.	-	-
29.	Kui laps on tubli ja õppimine korras, siis miinuseid pole.	-
30.	Koolipikenduse saamine on tavaliselt ikka põhjendatud, miinuseid ei ole.	-
31.	Kui laps on väga nõrk, ei ole teda mõtet tavakooli panna. Soovitav siis kohe erikooli (lihtsama õppekavaga) panna. Oma kogemusest tean juhust, kus laps sai tavakoolis käia vaid ühe aasata. Lapsele topelt sisseelamine koolidesse.	-
32.	-	-
33.	-	-
34.	Suhteliselt nõrga lapse puhul ei ole kindel, et ka hiljem hakkama saab.	Raskused hiljem
35.	Miinuseid ei ole	-
36.	Füüsiline areng (suurem kasv)	Füüsiliselt arenenum
37.	Ei ole miinuseid	-
38.	-	-
39.	Ei usu, et hiljem kooliga alustamine negatiivselt võib mõjuda.	-
40.	Pigem juba hiljem tulla, kui 1. klassis hätta jääda.	-

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, REET NEIMANN
04.08.1972

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

ERINEVAL AJAL KOOLIKOHUSTUSE TÄITMISE ALUSTAMINE: ÕPETAJATE
ARVAMUSED SELLE KOHTA NING ERINEVAS VANUSES KOOLI ASTUNUD ÕPILASTE
TOIMETULEK 1. KLASSIS ÕPETAJATE HINNANGUTE PÕHJAL

mille juhendaja on Merle Taimalu, Phd

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 20.05.2013